KOMMUNLEDNINGSKONTORET

Handläggare
Lagerkvist Monika

Datum
2014-10-21

Diarienummer
KSN-2014-1294

Kommunstyrelsen

Beslut gällande införande av LOV i särskilt boende

Förslag till beslut
Kommunstyrelsen föreslår kommunfullmäktige besluta

att införa LOV i särskilt boende.

Ärendet
Äldrenämnden beslutade den 2 oktober 2013 att införa LOV i särskilt boende. I **bilaga1** redovisas äldrenämndens protokollsutdrag inklusive **reservationer**. (V) motsätter sig införande av LOV i särskilt boende. Reservationen från (S) + (MP) avser förfrågningsunderlaget med mera som inte är aktuellt i detta ärende.

Kontorets skrivelse och bakomliggande utredning redovisas **bilaga 2 respektive 3**.

Beslutet överklagades och upphävdes i och med förvaltningsrättens dom från den 26 juni 2014 **(bilaga 4**). Av denna framgår att ”frågor om att konkurrensutsätta kommunala verksamheter är, enligt förvaltningsrättens mening, av principiell beskaffenhet och större vikt för kommunen och ska därför enligt 3 kap. 9 § kommunallagen fattas av fullmäktige. Uttalande i förarbetena till lagen om valfrihetssystem (prop.2008/2009:29 s. 55) ger även stöd för att det är fullmäktige som ska fatta beslut om införande av denna lag”.

Nämndens beslut om förfrågningsunderlag överklagades inte.

Föredragning
Äldrenämnden har överklagat förvaltningsrättens dom den 11 juli 2014. Besked om eventuellt prövningstillstånd har ännu inte meddelats.

För att kunna genomföra upphandling gällande särskilt boende föreslås att kommunfullmäktige fattar beslutet att införa LOV i enlighet med äldrenämndens beslut från den 2 oktober 2013. På så vis undanröjs skälen till förvaltningsrättens dom.

Kommunledningskontoret

Joachim Danielsson
Stadsdirektör

Jan Malmberg
Tf chef kommunledningskontoret

Uppsala KOMMUN

ÄLDRENÄMNDEN

SAMMANTRÄDESPROTOKOLL

Sammanträdesdatum: 2013-10-02

§ 169

UPPSALA KOMMUNSTYRELSE
Ink. 2014 -10- 20
Diarienr. KSN-2014-1299
31 Aktbil. 2

Beslut gällande införande av LOV i särskilt boende ALN-2012-0057.30

Beslut
Äldrenämnden beslutar

att införa LOV i särskilt boende,

att anta reviderat Förfrågningsunderlag för godkännande av utförare i Uppsala kommuns valfrihetssystem inom vård- och omsorgsboenden 2013, och

att ge kontoret i uppdrag att utreda möjligheten och konsekvenserna av att i kommande revideringar av förfrågningsunderlag begära depositionsavgift för ekonomisk kompensation vid fall av konkurs.

Reservationer
Jeannette Escanilla (V) reserverar sig mot beslutet i enlighet med **bilaga 3**.
Staffan Yngve (S), Kerstin Holmberg (S), Claes Olsson (S) och Eva Adler (MP) reserverar sig mot beslutet i enlighet med **bilaga 4**.

Ärendet
Förslag till skrivelse föreligger 2013-09-10 från kontoret för hälsa, vård och omsorg.
Tomas Odin, avdelningschef, föredrar ärendet och svarar på nämndens frågor.

Kontoret har, under ledning av en styrgrupp bestående av representanter för Vänsterpartiet, Socialdemokraterna, Folkpartiet, Centern, Miljöpartiet, Moderaterna och Kristdemokraterna utrett frågan om införande av LOV i särskilt boende i Uppsala kommun. Gruppen förordar att Uppsala kommun ska inför LOV i särskilt boende.

Yrkande
Staffan Yngve (S), Kerstin Holmberg (S), Claes Olsson (S) och Eva Adler (MP) yrkar på beslut i enlighet med **bilaga 1**.

Jeannette Escanilla (V) yrkar på beslut i enlighet med **bilaga 2**.

Ordföranden Ebba Busch Thor (KD) yrkar bifall till föreliggande skrivelse med de förslag till revideringar som socialdemokraterna och miljöpartiet föreslår i **bilaga 1** gällande: 1.7.1 Information till enskilda om godkända leverantörer, 3.3 Ekonomisk ställning, 4.2.4 Brand och säkerhet samt kris- och katastroforganisation, 4.3.3 Mat och måltider (endast första stycket), 4.3.8 Tillgänglighet (endast andra stycket), 5.2.2 Prisjustering, ordföranden reviderar förslaget till: Beställaren har rätt att omförhandla avtalet var tredje år, 5.4.1.1 gäller endast Skärpta ekonomiska garantier.

Uppsala KOMMUN

ÄLDRENÄMNDEN

SAMMANTRÄDESPROTOKOLL

Sammanträdesdatum: 2013-10-02

Beslutsgång
Ordföranden ställer först Staffan Yngves (S), Kerstin Holmbergs (S), Claes Olssons (S) och Eva Adlers (MP) nedan yrkade att-satser under proposition.

att införa LOV i särskilt boende.

Ordföranden ställer proposition på yrkandet och finner att nämnden bifaller yrkandet.

att ge kontoret för hälsa, vård och omsorg (HVK) i uppdrag att ta fram en långsiktig plan för fortsatt försörjning av vårdboenden i egen regi eller upphandlade enligt LOU.

Ordföranden ställer proposition dels på yrkandet och dels på att yrkandet är besvarad och finner att nämnden beslutar att yrkandet är besvarad.

att ge HVK i uppdrag att utreda behovet av att stärka individens stöd att välja genom införandet av en vårdvalslots eller förbättrat beslutsstöd till biståndshandläggarna.

Ordföranden ställer proposition dels på yrkandet och dels på att yrkandet är besvarad och finner att nämnden beslutar att yrkandet är besvarad.

att ge HVK i uppdrag att utreda möjligheten och konsekvenserna av att i kommande revideringar av förfrågningsunderlag begära depositionsavgift för ekonomisk kompensation vid fall av konkurs.

Ordföranden ställer proposition på yrkandet och finner att nämnden bifaller yrkandet.

att ge HVK i uppdrag att tillsammans med kommunledningskontorets upphandlingsavdelning utreda på vilket sätt man kan skärpa ska-kraven gällande miljö- och hållbarhetsarbetet i förfrågningsunderlaget.

Ordföranden ställer proposition på yrkandet och finner att nämnden avslår yrkandet.

Därefter ställer ordföranden proposition dels på revideringar och ändringar i enlighet med eget yrkande och dels på socialdemokraternas och miljöpartiets övriga revideringar och ändringar och finner att nämnden beslutar i enlighet med eget yrkande.

Slutligen ställer ordföranden proposition på Jeannette Escanillas (V) yrkande i enlighet med **bilaga 2** och finner att nämnden avslår yrkandet.

(Bilaga 1, § 169, äldrenämnden 2013-10-02)

FÖRSLAG TILL BESLUT

2013-10-02

Äldrenämnden
Ärende 3.05
Socialdemokraterna, Miljöpartiet

Beslut gällande införande av LOV i särskilt boende

Socialdemokraterna och Miljöpartiet föreslår äldrenämnden besluta

att införa LOV i särskilt boende,

att ge kontoret för hälsa, vård och omsorg (HVK) i uppdrag att ta fram en långsiktig plan för fortsatt försörjning av vårdboenden i egenregi eller upphandlade enligt LOU,

att ge HVK i uppdrag att utreda behovet av att stärka individens stöd att välja genom införandet av en vårdvalslots eller förbättrat beslutsstöd till biståndshandläggarna,

att anta förfrågningsunderlag för godkännande av utförare med nedanstående revideringar/tillägg,

att ge HVK i uppdrag att utreda möjligheten att i kommande revideringar av förfrågningsunderlag begära depositionsavgift för ekonomisk kompensation vid fall av konkurs,

att ge HVK i uppdrag att tillsammans med kommunledningskontorets upphandlingsavdelning utreda på vilket sätt man kan skärpa ska-kraven gällande miljö- och hållbarhetsarbetet i förfrågningsunderlaget.

Långsiktig plan för fortsatt försörjning av vårdboenden
Socialdemokraterna och Miljöpartiet ställer sig bakom förslaget om att införa LOV i särskilt boende. Vi har tidigare drivit på för att äldre i Uppsala kommun ska ges möjlighet att välja till vilket boende man vill flytta de sista åren av sitt liv. Det har resulterat i att man redan idag kan välja boende om man beviljats ett biståndsbeslut i form av särskilt boende.

Ett införande av Lagen om valfrihetssystem har fördelar ur det perspektivet att vi kan sluta långsiktiga avtal med såväl privat drivna som offentligt drivna utförare som ger vård och omsorg med hög kvalitet. Det kan skapa trygghet för de boende och ge drivkrafter för utföraren att exempelvis

investera i personalens kompetensutveckling. Enligt kontorets utredning kan det även innebära att nämnden kan frigöra ekonomiska resurser genom att ersättningsnivåerna till utförarna kommer in på en lägre nivå än nuvarande ersättningar för ramavtalen. Samtidigt blir ersättningen något högre i jämförelse med många av de vårdboenden som den borgerliga majoriteten upphandlat genom lägsta pris. Socialdemokraterna och Miljöpartiet ser även en fördel med förslaget utifrån att vi länge drivit förslaget om att det ska vara kvalitet som ska vara styrande i en upphandling inte priset. Denna princip kan förverkligas genom ett införande av LOV där det är nämnden som fastställer ersättningsnivåerna och inte utförarna genom ett anbudsförfarande. Ytterligare en fördel ligger i möjligheten att på mer löpande basis än inom ramen för Lagen om offentlig upphandling (LOU) justera krav och villkor i förfrågningsunderlaget om ansvariga förtroendevalda ser ett behov av det.

Samtidigt som det finns flera fördelar med ett införande av LOV finns det också risker. En sådan betydande risk är att de privata utförarna inte svarar på marknaden och att vi inte får den ytterligare utbyggnad av vårdboenden som vi så väl behöver inom kommunen. Vi anser därför att det är av yttersta vikt att äldrenämnden fortsätter att planera för framtaganden av vårdboenden som kan drivas i egen regi eller upphandlas enligt LOU. Plan- och byggprocesserna är långsamma i Uppsala och det kan ta tid att få fram nya bostäder om det visar sig att de privata utförarna väljer att inte ingå LOV-avtal i den utsträckning som behövs. Kommunen måste aktivt reservera tomtmark och verka för möjligheten att ingå egna hyresavtal med byggentreprenörer. Finns förutsättningarna på plats kan äldrenämnden i ett ganska sent skede överväga om vårdboendet ska drivas enligt LOV, enligt LOU eller genom direktavtal med Vård och Bildning.

Stärkt stöd för individen att välja

Det är bra att äldrenämnden på olika sätt verkar för att stödja den enskilde att välja genom att utveckla jämförande information om vårdboenden på Internet och i skriftliga informationsmaterial. Vår bedömning är ändå att många individer försöker få svar på sina frågor via biståndshandläggaren. Handläggarens roll att ge information kan dock vara komplicerad och får inte motverka konkurrensneutraliteten mellan utförarna. Vi vill att kontoret utreder behovet av att införa en "oberoende" vårdvalslots eller att utveckla bättre beslutsstöd som biståndshandläggarna kan använda för att guida den enskilde i valet. Förslaget syftar till att öka möjligheten för den enskilde individen att få råd, stöd och guidning att göra ett val som känns tryggt och medvetet.

2013-10-02

Förslag på revideringar av förfrågningsunderlaget
Socialdemokraterna och Miljöpartiet ser även behov av att kraven i förfrågningsunderlaget skärps och yrkar på följande ändringar och tillägg:

1.5 Beskrivning av tjänsten
Rubriken omsorg bör delas in i två rubriker: 1) omsorg och 2) preventivt arbete. Det är viktigt att det tydligt framgår att omsorg och preventivt arbete delvis innebär två olika saker. Omsorg är att ombesörja nuvarande behov. Preventivt arbete är att förebygga framtida behov och att bevara det friska hos individen. Vi ser det som angeläget att utförarna arbetar med båda perspektiven, varför det tydligare bör framgå att det rör sig om skilda insatser.

1.7.1 Information till enskilda om godkända leverantörer
Det bör tydligt framgå att den jämförande information om vårdboendena som kommer att finnas på Internet också ska finnas att tillgå skriftligen för den som begär det.

1.7.3 Ickevalsalternativ
Vi föreslår att icke-valsalternativet blir något av de vårdboenden som drivs i egen regi. Biståndshandläggaren får då hänvisa den enskilde till det vårdboende i egen regi som snabbast möjligt kan erbjuda en plats.

3.3 Ekonomisk ställning
Enligt aktiebolagslagen ska aktiebolaget upprätta en kontrollbalansräkning om bolagets eget kapital understiger hälften av det registrerade aktiekapitalet. Ett upprättande av en kontrollbalansräkning är en indikation om svaga finanser och möjlig konkurs. I det fall utföraren är ett aktiebolag och upprättar en kontrollbalansräkning ska det framgå av förfrågningsunderlaget att utföraren omedelbart är skyldig att informera HVK om upprättandet. Motsvarande krav ska ställas på andra organisationsformer. Anledningen är att vi ser behovet av att ge nämnden en tidsfrist att förbereda en eventuell flytt av boenden eller övertagande av driften i det fall utföraren går i konkurs.

3.7 Krav på miljö och sociala hänsyn
Ska-kravet om rutiner för misstanke om brott mot enskild bör ha egen rubrik. Passar inte in under Krav på miljö och sociala hänsyn.

4.2.1 Personalens kompetens och kompetensutveckling

2013-10-02

Stryk: Utförare ska aktivt verka för att eventuell outbildad tillsvidareanställd personal erbjuds validering/undersköterskeutbildning

Skriv: Utförare ska erbjuda eventuell outbildad tillsvidareanställd personal validering/undersköterskeutbildning

4.2.2 Arbetsrättsliga förhållanden
Krav ska införas om meddelarfrihet för personalen som arbetar i privat driven verksamhet.

4.2.3. Bemanning
Arbetsterapeut ska finnas närvarande på boendet minst 10 timmar i veckan.
Sjukgymnast ska finnas närvarande på boendet minst 10 timmar i veckan.
Behov av insatser från dietist ska tillgodoses.

4.2.4 Brand och säkerhet samt kris- och katastroforganisation
I fjärde ska-kravet: skriv – utförare ska tillse att all personal utbildas och fortbildas inom förebyggande säkerhets- och brandskyddsarbete under avtalsperioden.

4.3.3 Mat och måltider
Krav ska införas om att den boenden ska kunna välja mellan två olika måltider.
Krav ska införas om att måltiderna ska uppfylla motsvarande krav som gäller för lägsta-nivån för KRAV-märkning av restaurang (ett av tre KRAV-märken uppfylls*).

* Minst 25 procent av det totala inköpsvärdet av livsmedel består av KRAV-märkta/EU-ekologiska/MSC-/märkta produkter. Alternativ minst 15 livsmedel byts ut till KRAV-certifierade/EU-ekologiska/MSC-certifierade produkter.

4.3.5 Aktiviteter och utevistelse
Ändra till: Var och en som bor på boendet ska, utifrån sin genomförandeplan, få egen tid för aktivitet/samvaro minst 2 timmar per vecka (gäller ej utförande av personlig omvårdnad eller hjälp med lägenheten).

4.3.6 Tilläggstjänster
Vi vill att frågan om tilläggstjänster inte ska nämnas i förfrågningsunderlaget i likhet med Stockholms stad modell. Vi vill inte

uppmuntra till tilläggstjänster, speciellt inte eftersom det inte är konkurrensneutralt enligt nuvarande lagstiftning.

4.3.8 Tillgänglighet
Det ska framgå av avtalet att Uppsala kommun är ett finskt förvaltningsområde.
Ytterligare krav ska införas som lyder: "Utföraren bör aktivt verka för att kunna erbjuda kontaktperson på individens modersmål"

5.2.2 Prisjustering

Ändra till: Beställaren har rätt att omförhandla avtalet varje år.

Socialdemokraterna och Miljöpartiet menar att utgångspunkten för avtalen är att ersättningen ska följa OPI och därmed ge långsiktiga ekonomiska villkor för utförarna. Men i en situation där kommunen eventuellt hamnar i en ekonomisk kris kan vi inte stå med avtal där prisnivåerna inte går att omförhandla under fem år. Det är till och med två år längre än för de LOU-upphandlade boendena. Verksamhet som *inte* är upphandlad inom kommunen kan med mycket kort varsel tvingas till sparbeting och att ställa om organisationen drastiskt. Vill utförare finansieras med skattemedel får de verka under de förhållanden som gäller för övrig kommunal verksamhet.

5.4.1.1
Förtydliga och skriv: Uppföljning sker även utan föranmälan ist för "kan ske".

Skärpta ekonomiska garantier
Socialdemokraterna och Miljöpartiet vill ge HVK i uppdrag att utreda möjligheten att vid kommande revideringar av förfrågningsunderlaget införa kravet om att utföraren lämnar en depositionsavgift. Avgiften ska täcka de kostnader som Äldrenämnden får bära i form av handläggning om en utförare går i konkurs. Denna möjlighet finns idag inom industrin där exempelvis fabriker får bära sin egen miljösanering om de lämnar fastigheten.

Skärpta miljökrav

Socialdemokraterna och Miljöpartiet vill avslutningsvis ge HVK i uppdrag att tillsammans med kommunledningskontoret utreda möjligheterna att skärpa kraven gällande miljö- och hållbarhetsområde. Kommunen är en

viktig beställare av tjänster och ska med sin ekonomiska kraft vara drivande i utvecklingen av ett mer hållbart samhälle. Det kan kommunen bland annat göra genom att ställa bättre och skärpta krav i förfrågningsunderlaget. Det ska-kravet som föreslås är för allmänt hållet och borde kunna skärpas.

(Bilaga 2, § 169, äldrenämnden 2013-10-02)

FÖRSLAG TILL BESLUT

Äldrenämnden
Ärende 3.05
Vänsterpartiet

2013-10-02

Beslut gällande införande av LOV i särskilt boende

Vänsterpartiet föreslår äldrenämnden besluta

att ej införa LOV i särskilt boende,

att ge kontoret för hälsa, vård och omsorg (HVK) i uppdrag att ta fram en långsiktig plan för fortsatt försörjning av vård och omsorgsboenden i egen regi,

att i förfrågningsunderlag för godkännande av utförare skall ska kravet om personalens rätt till meddelarskydd finnas med.

Att Om majoriteten väljer att införa LOV vill Vänsterpartiet komplettera med ytterligare Ska-krav i förfrågningsunderlaget (FFU):

Kapitel 2 och 3 – administrativa krav och kvalificeringskrav
2.4
- Kommunen ska ha möjlighet till full insyn i verksamheten genom regelbundna oanmälda kontroller.
- Avvikelsesystem att inrapportera incidenter/tillbud.
- Utföraren skall delta i Socialstyrelsens och SKL:s öppna jämförelser samt kvalitetsregister.

3.1
- Depositionsavgift för godkända utförare, som säkerhet för kommunen om konkurs – uteslutning sker.

3.3
- Sökande eller dess moderbolag ska inte vara lokaliserade i skatteparadis.
- Kontroll av bolagets skulder/ekonomi.
- Ett absolut krav är att företagen har kollektivavtal.

3.4
- Utföraren ska presentera sin verksamhet med relevant information som beskriver boendenas kvalitet på ett fullgott och jämförbart sätt, samt ekonomi och ev. skulder.
- Utföraren ska kunna ta emot och lämna elektronisk information till anhöriga.

3.8

- Utföraren ska garantera handikappsanpassning i samtliga boenden och gemensamma utrymme.

Kapitel 4 – Krav på tjänsten
4.1.2
- Utförare ska ha rutiner för konflikthantering.
4.2.1
- All personal i de fall den inte är utbildad, ska ha rätt till en studieplan som redovisar hur personalen ska få en utbildning.
- Att det finns tillräckligt med legitimerade sjuksköterskor samt tillgång till sjukgymnast och arbetsterapeut.
- All personal har rätt till heltid.
- Utförare ska ha samma krav på försäkringar för personal som kommunen har.
- Utföraren ska säkerställa vettiga scheman. Inga delade turer.
- Krav på god personaltäthet dag och natt.
4.3.6
- Tilläggstjänster och prisnivåer godkänns i förväg av äldrenämnden.
4.3.8
- Utförare ska se till att hjälp ges med kommunikation vid tal-, syn- och dövas/och hörselnedsättningar, samt att auktoriserad tolk finns att tillgå.
- Utförare ska tillgodose att brukare med minoritetsspråk kan genomföra sina kontakter på hemspråket.
- Utförare ska garantera att varje brukare med annat språk än svenska har en kontaktman/kontaktperson i det egna språket.

Kapitel 5 – Avtal
5.2.1
- Tabell 1 ersättning per dygn - kompletteras med ersättning per dygn för parboende.

Övriga slutsatser
Vänsterpartiet anser att beslutet om att införa LOV skall jämföras med andra alternativ såsom vårt förslag att först utreda kommunens möjligheter att bygga boenden och driva dem i egen regi. Att påskynda ett beslut om bara ett LOV alternativ är en brist på långsiktighet och brist på äldres delaktighet och självbestämmande. LOV-förslaget gör att Uppsala kommun hamnar i en beroendeställning inför en lång och osäker framtid, som inte garanterar eller kommer att tillgodose den behovstäckning som krävs när fler blir äldre och behovet av vård och omsorg kan öka.

2013-10-02

En konsekvensanalys skall göras och studeras noggrant innan beslut kan tas. Vad händer med de äldre om boendet inte lever upp till de krav som ställs? En riskbedömning måste göras för de äldres säkerhet och trygghet. Kommunen ska använda sina skattemedel där de behövs och inte riskera att de försvinner från verksamheten.

Vi tycker att äldreomsorgen kan bli bättre med mer inflytande för de äldre, mer utbildad personal och ett system som gör att de anställda får vara med och utforma verksamheterna. Det behövs mer och bättre förvaltade resurser samt en äldreomsorg i offentlig regi.

Jeannette Escanilla
Ledamot i äldrenämnden

(Bilaga 3, § 169, äldrenämnden 2013-10-02)

Vänsterpartiet Uppsala
Jeannette Escanilla
Ledamot i Äldrenämnden
Uppsala.vansterpartiet.se

ALN-2012-0057.30
Äldrenämnden

2013-10-02

Reservation gällande

Beslut gällande införande av LOV i särskilt boende

Vänsterpartiet motsätter sig införandet av LOV i vård och omsorgboenden.

Majoriteten menar att det finns tre syften med att införa LOV:
1. Att öka omsorgstagarens valfrihet, delaktighet och inflytande.
2. Att skapa incitament för ökad mångfald samt ge utförarna utökad möjlighet till kvalitetsprofilering.
3. Ekonomiskt gynnsamt att införa LOV i ramupphandlade boenden.

Vi menar att:
Idag kan äldre i Uppsala kommun välja vårdboenden, både kommunalt och privat. LOV i hemvården visar att det inte inneburit att fler väljer eller orkar välja. I den verksamheten har möjligheten att välja utförare har det inte inneburit ökad valfrihet i vardagen. Den äldreomsorg som bedrivs i privata företag utmärker sig generellt sett inte på något positivt sätt jämfört med den offentliga. Det finns inte heller några belägg för att privatiseringarna inom välfärden har medfört kvalitets- och effektivitetsvinster. Tvärtom visar många exempel på att det istället inneburit lägre kvalitet och ökade kostnader.

En offentlig omsorg är en av förutsättningarna för att äldre ska få den omsorg och vård de behöver. I dag bedrivs mycket av äldreomsorgen av multinationella riskkapitalbolag, och kommuninvånarnas skattepengar går till vinster hos de privata utförarna. Vinstintresset hos bolagen leder till personalnedskärningar, ökad press på de anställda och otrygghet för de äldre. Vänsterpartiet vill skapa en trygg och professionell äldreomsorg i kommunal regi, med förbättrade villkor för personalen. I och med rikskapitalbolagens inträde på marknaden har det
istället inneburit att många små företag har slagits ut, och därmed en minskad mångfald.
I förslaget till förfrågningsunderlag saknar Vänsterpartiet ett alternativ som handlar om kommunalt drivna äldreboenden. Framförallt egen nyproduktion för att täcka upp framtida behov inom äldresektorn. Antalet äldre kommer att öka markant i Uppsala under de närmaste åren. Många av dem är födda utanför Sverige. Även antalet äldre med

demenssjukdomar ökar. Behovet av vårdboenden med speciell inriktning och personal med specialistkompetens måste tillgodoses.

Vänsterpartiet yrkar på att nämnden först skall utreda alternativet att producera och driva vård och omsorgboenden i egen regi med syftet att ge de äldre riktig valfrihet när det gäller innehåll, kvalitet, trygghet och kontinuitet. Det vill säga en utredning som utgår från det viktigaste, ett verkligt äldreperspektiv och kommunens framtida utmaningar inom äldreomsorgen. Det saknas i majoritetens förslag, och istället fokuserar förslaget på utförarnas etableringsfrihet.

Om majoriteten väljer att införa LOV vill Vänsterpartiet komplettera med följande Ska-krav i förfrågningsunderlaget (FFU):

Kapitel 2 och 3 – administrativa krav och kvalificeringskrav
2.4
- Kommunen ska ha möjlighet till full insyn i verksamheten genom regelbundna oanmälda kontroller.
- Avvikelsesystem att inrapportera incidenter/tillbud.
- Utföraren skall delta i Socialstyrelsens och SKL:s öppna jämförelser samt kvalitetsregister.

3.1
- Depositionsavgift för godkända utförare, som säkerhet för kommunen om konkurs – uteslutning sker.

3.3
- Sökande eller dess moderbolag ska inte vara lokaliserade i skatteparadis.
- Kontroll av bolagets skulder/ekonomi.
- Ett absolut krav är att företagen har kollektivavtal.

3.4
- Utföraren ska presentera sin verksamhet med relevant information som beskriver boendenas kvalitet på ett fullgott och jämförbart sätt, samt ekonomi och ev. skulder.
- Utföraren ska kunna ta emot och lämna elektronisk information till anhöriga.

3.8
- Utföraren ska garantera handikappsanpassning i samtliga boenden och gemensamma utrymme.

Kapitel 4 – Krav på tjänsten
4.1.2
- Alla avtal skall omfatta personalens rätt till meddelarskydd.
- Utförare ska ha rutiner för konflikthantering.

4.2.1
- All personal i de fall den inte är utbildad, ska ha rätt till en studieplan som redovisar hur personalen ska få en utbildning.
- Att det finns tillräckligt med legitimerade sjuksköterskor samt tillgång till sjukgymnast och arbetsterapeut.

- All personal har rätt till heltid.
- Utförare ska ha samma krav på försäkringar för personal som kommunen har.
- Utföraren ska säkerställa vettiga scheman. Inga delade turer.
- Krav på god personaltäthet dag och natt.

4.3.6
- Tilläggstjänster och prisnivåer godkänns i förväg av äldrenämnden.

4.3.8
- Utförare ska se till att hjälp ges med kommunikation vid tal-, syn- och dövas/och hörselnedsättningar, samt att auktoriserad tolk finns att tillgå.
- Utförare ska tillgodose att brukare med minoritetsspråk kan genomföra sina kontakter på hemspråket.
- Utförare ska garantera att varje brukare med annat språk än svenska har en kontaktman/kontaktperson i det egna språket.

Kapitel 5 – Avtal

5.2.1
- Tabell 1 ersättning per dygn - kompletteras med ersättning per dygn för parboende.

Övriga slutsatser

Vänsterpartiet anser att beslutet om att införa LOV skall jämföras med andra alternativ såsom vårt förslag att först utreda kommunens möjligheter att bygga boenden och driva dem i egen regi. Att påskynda ett beslut om bara ett LOV alternativ är en brist på långsiktighet och brist på äldres delaktighet och självbestämmande. LOV-förslaget gör att Uppsala kommun hamnar i en beroendeställning inför en lång och osäker framtid, som inte garanterar eller kommer att tillgodose den behovstäckning som krävs när fler blir äldre och behovet av vård och omsorg kan öka.

En konsekvensanalys skall göras och studeras noggrant innan beslut kan tas. Vad händer med de äldre om boendet inte lever upp till de krav som ställs? En riskbedömning måste göras för de äldres säkerhet och trygghet. Kommunen ska använda sina skattemedel där de behövs och inte riskera att de försvinner från verksamheten.

Vi tycker att äldreomsorgen kan bli bättre med mer inflytande för de äldre, mer utbildad personal och ett system som gör att de anställda får vara med och utforma verksamheterna. Det behövs mer och bättre förvaltade resurser samt en äldreomsorg i offentlig regi.

Jeannette Escanilla
Ledamot i äldrenämnden

(Bilaga 4, § 169, äldrenämnden 2013-10-02)

RESERVATION

2013-10-02

Äldrenämnden
Ärende 3.05
Socialdemokraterna, Miljöpartiet

Ang införande av LOV i särskilt boende

Socialdemokraterna och Miljöpartiet anför reservation enligt nedan

Socialdemokraterna och Miljöpartiet ställer sig bakom förslaget om att införa LOV i särskilt boende. Vi har tidigare drivit på för att äldre i Uppsala kommun ska ges möjlighet att välja till vilket boende man vill flytta de sista åren av sitt liv. Det har resulterat i att man redan idag kan välja boende om man beviljats ett biståndsbeslut i form av särskilt boende.

Ett införande av Lagen om valfrihetssystem har fördelar ur det perspektivet att vi kan sluta långsiktiga avtal med såväl privat drivna som offentligt drivna utförare som ger vård och omsorg med hög kvalitet. Det kan skapa trygghet för de boende och ge drivkrafter för utföraren att exempelvis investera i personalens kompetensutveckling. Enligt kontorets utredning kan det även innebära att nämnden kan frigöra ekonomiska resurser genom att ersättningsnivåerna till utförarna kommer in på en lägre nivå än nuvarande ersättningar för ramavtalen. Samtidigt blir ersättningen något högre i jämförelse med många av de vårdboenden som den borgerliga majoriteten upphandlat genom lägsta pris. Socialdemokraterna och Miljöpartiet ser även en fördel med förslaget utifrån att vi länge drivit förslaget om att det ska vara kvalitet som ska vara styrande i en upphandling inte priset. Denna princip kan förverkligas genom ett införande av LOV där det är nämnden som fastställer ersättningsnivåerna och inte utförarna genom ett anbudsförfarande. Ytterligare en fördel ligger i möjligheten att på mer löpande basis än inom ramen för Lagen om offentlig upphandling (LOU) justera krav och villkor i förfrågningsunderlaget om ansvariga förtroendevalda ser ett behov av det.

Samtidigt som det finns flera fördelar med ett införande av LOV finns det också risker. En sådan betydande risk är att de privata utförarna inte svarar på marknaden och att vi inte får den ytterligare utbyggnad av vårdboenden som vi så väl behöver inom kommunen. Vi anser därför att det är av yttersta vikt att äldrenämnden fortsätter att planera för framtaganden av vårdboenden som kan drivas i egen regi eller upphandlas enligt LOU. Plan- och byggprocesserna är långsamma i Uppsala och det kan ta tid att få fram

nya bostäder om det visar sig att de privata utförarna väljer att inte ingå LOV-avtal i den utsträckning som behövs. Kommunen måste aktivt reservera tomtmark och verka för möjligheten att ingå egna hyresavtal med byggentreprenörer. Finns förutsättningarna på plats kan äldrenämnden i ett ganska sent skede överväga om vårdboendet ska drivas enligt LOV, enligt LOU eller genom direktavtal med Vård och Bildning.

Av den anledningen har vi föreslagit att äldrenämnden skall ge kontoret för hälsa, vård och omsorg (HVK) i uppdrag att ta fram en långsiktig plan för fortsatt försörjning av vårdboenden i egenregi eller upphandlade enligt LOU.

Det är bra att äldrenämnden på olika sätt verkar för att stödja den enskilde att välja genom att utveckla jämförande information om vårdboenden på Internet och i skriftliga informationsmaterial. Vår bedömning är ändå att många individer försöker få svar på sina frågor via biståndshandläggaren. Handläggarens roll att ge information kan dock vara komplicerad och får inte motverka konkurrensneutraliteten mellan utförarna.

Av den anledningen har vi föreslagit att äldrenämnden skall ge kontoret för hälsa, vård och omsorg (HVK) i uppdrag att utreda behovet av att stärka individens stöd att välja genom införandet av en vårdvalslots eller förbättrat beslutsstöd till biståndshandläggarna. Förslaget syftar till att öka möjligheten för den enskilde individen att få råd, stöd och guidning att göra ett val som känns tryggt och medvetet.

Vi har dessutom föreslagit att äldrenämnden skall ge HVK i uppdrag att tillsammans med kommunledningskontorets upphandlingsavdelning utreda på vilket sätt man kan skärpa ska-kraven gällande miljö- och hållbarhetsarbetet i förfrågningsunderlaget.

Socialdemokraterna och Miljöpartiet har även föreslagit att kraven i förfrågningsunderlaget skärps och yrkar på följande ändringar och tillägg:

1.5 Beskrivning av tjänsten
Rubriken omsorg bör delas in i två rubriker: 1) omsorg och 2) preventivt arbete. Det är viktigt att det tydligt framgår att omsorg och preventivt arbete delvis innebär två olika saker. Omsorg är att ombesörja nuvarande behov. Preventivt arbete är att förebygga framtida behov och att bevara det friska hos individen. Vi ser det som angeläget att utförarna arbetar med

båda perspektiven, varför det tydligare bör framgå att det rör sig om skilda insatser.

1.7.3 Ickevalsalternativ
Vi föreslår att icke-valsalternativet blir något av de vårdboenden som drivs i egen regi. Biståndshandläggaren får då hänvisa den enskilde till det vårdboende i egen regi som snabbast möjligt kan erbjuda en plats.

3.7 Krav på miljö och sociala hänsyn
Ska-kravet om rutiner för misstanke om brott mot enskild bör ha egen rubrik. Passar inte in under Krav på miljö och sociala hänsyn.

4.2.2 Arbetsrättsliga förhållanden
Krav ska införas om meddelarfrihet för personalen som arbetar i privat driven verksamhet.

4.2.3. Bemanning
Arbetsterapeut ska finnas närvarande på boendet minst 10 timmar i veckan.
Sjukgymnast ska finnas närvarande på boendet minst 10 timmar i veckan.
Behov av insatser från dietist ska tillgodoses.

4.3.3 Mat och måltider

Krav ska införas om att måltiderna ska uppfylla motsvarande krav som gäller för lägsta-nivån för KRAV-märkning av restaurang (ett av tre KRAV-märken uppfylls*).

* Minst 25 procent av det totala inköpsvärdet av livsmedel består av KRAV-märkta/EU-ekologiska/MSC-/märkta produkter. Alternativ minst 15 livsmedel byts ut till KRAV-certifierade/EU-ekologiska/MSC-certifierade produkter.

4.3.5 Aktiviteter och utevistelse
Ändra till: Var och en som bor på boendet ska, utifrån sin genomförandeplan, få egen tid för aktivitet/samvaro minst 2 timmar per vecka (gäller ej utförande av personlig omvårdnad eller hjälp med lägenheten).

4.3.6 Tilläggstjänster
Vi vill att frågan om tilläggstjänster inte ska nämnas i förfrågningsunderlaget i likhet med Stockholms stad modell. Vi vill inte

uppmuntra till tilläggstjänster, speciellt inte eftersom det inte är konkurrensneutralt enligt nuvarande lagstiftning.

5.4.1.1
Förtydliga och skriv: Uppföljning sker även utan föranmälan ist för "kan ske".

Socialdemokraterna och Miljöpartiet vill avslutningsvis ge HVK i uppdrag att tillsammans med kommunledningskontoret utreda möjligheterna att skärpa kraven gällande miljö- och hållbarhetsområde. Kommunen är en viktig beställare av tjänster och ska med sin ekonomiska kraft vara drivande i utvecklingen av ett mer hållbart samhälle. Det kan kommunen bland annat göra genom att ställa bättre och skärpta krav i förfrågningsunderlaget. Det ska-kravet som föreslås är för allmänt hållet och borde kunna skärpas.

För socialdemokraterna

Staffan Yngve

För miljöpartiet

Eva Adler

Uppsala KOMMUN

KONTORET FÖR HÄLSA, VÅRD OCH OMSORG

Handläggare
Ingrid Jansson

Datum
2013-09-10

Diarienummer
ALN-2012-0057.30

UPPSALA KOMMUNSTYRELSE
Ink. 2014 -10- 20
Diarienr. KSN-2014-1294
31
Aktbil. 1

Äldrenämnden

Beslut gällande införande av LOV i särskilt boende

Förslag till beslut
Kontoret för hälsa vård och omsorg föreslår äldrenämnden besluta

att införa LOV i särskilt boende

att anta Förfrågningsunderlag för godkännande av utförare i Uppsala kommuns valfrihetssystem inom vård- och omsorgsboenden 2013.

Ärendet
Kontoret har, under ledning av en styrgrupp bestående av representanter för Vänsterpartiet, Socialdemokraterna, Folkpartiet, Centern, Miljöpartiet, Moderaterna och Kristdemokraterna utrett frågan om införande av LOV i särskilt boende i Uppsala kommun. Gruppen förordar att Uppsala kommun ska inför LOV i särskilt boende.

Inga-Lill Björklund
Direktör

Bilagor:
1 Förfrågningsunderlag
2 A-I remissvar

Uppsala KOMMUN

KONTORET FÖR HÄLSA, VÅRD OCH OMSORG

Handläggare
Tomas Odin

Datum
2013-03-24

Diarienummer
ALN-2012-0057.30

UPPSALA KOMMUNSTYRELSE
Ink. 2014 -10- 20
Diarienr. KSN-2014-1294
31
Aktbil. 45

Utredning rörande möjligheten att tillämpa lagen om valfrihetssystem vid upphandling av särskilda boenden

Postadress: Uppsala kommun, Kontoret för hälsa, vård och omsorg, 753 75 Uppsala
Besöksadress: Strandbodgatan 1 • Telefon: 018-727 86 00 (växel) • Fax: 018-727 08 90
E-post: halsa-vard-omsorg@uppsala.se
www.uppsala.se

Innehåll

1 SAMMANFATTNING 3

2 LAGEN OM VALFRIHET 5

2.1 Kort beskrivning av LOV 5

3 RAMUPPHANDLADE VÅRD- OCH OMSORGSBOENDEN 6

3.1 Nämndens kostnader för ramupphandlade omvårdnadsplatser 6
3.2 Nämndens kostnader för ramupphandlade demensplatser 7

4 ENTREPRENADUPPHANDLADE VÅRD- OCH OMSORGSBOENDEN 8

4.1 Nämndens kostnader för entreprenadupphandlade omvårdnadsplatser 8
4.2 Nämndens kostnader för entreprenadupphandlade demensplatser 9

5 EKONOMISKA KONSEKVENSER AV ATT INFÖRA LOV 10

5.1 Ersättningssystem i kommuner som infört LOV 10
5.2 Genomsnittlig ersättning i kommuner som infört LOV i Stockholms län 10
5.3 Ekonomiska konsekvenser om LOV införs i Uppsala 11
5.4 Slutsatser och kommentarer 12

6 SKATTE- OCH FASTIGHETSFRÅGOR 13

6.1 Inledning 13
6.2 Lagstiftning rörande moms och frivillig skattskyldighet 13
6.3 Momsaspekter – hantering i andra kommuner 14
6.4 Besittningsrätt 14
6.5 Slutsatser och kommentarer 14

7 PARALLELL TILLÄMPNING AV LOV OCH LOU 15

7.1 Valfrihetssystem när både LOV och LOU tillämpas 15
7.2 Tillvägagångssätt vid införande av LOV i ramupphandlade boenden 15
7.3 Slutsatser och kommentarer 16

8 ÖVRIGA KONSEKVENSER AV ATT INFÖRA LOV 17

8.1 Huvudmannaskap 17
8.2 Nämndens möjligheter att häva avtal 17
8.3 Konsekvenser för utbud och efterfrågan 18
8.4 Uppföljning 18
8.5 Slutsatser och kommentarer 19

9 STÄLLNINGSTAGANDEN INFÖR ETT FÖRFRÅGNINGSUNDERLAG 20

9.1 Inledning 20
9.2 Ickevalsalternativ 20
9.3 Auktorisation 20
9.4 Krav på utförarens kompetens och erfarenhet 21
9.5 Kompetensutveckling 21
9.6 Tilläggstjänster 22
9.7 Köhantering 22
9.8 Information till den enskilde och biståndshandläggarnas roll 23
9.9 Slutsatser och kommentarer 24

BILAGA 1. UTREDNINGENS FRÅGESTÄLLNINGAR 26

1 Sammanfattning

I maj 2012 gav äldrenämnden (ÄLN) kontoret för hälsa, vård och omsorg (HVK) i uppdrag att utreda möjligheten att tillämpa lagen om valfrihet (LOV) vid upphandling av särskilda boenden för äldre. Nämnden har också fattat beslut om direktiv för utredningen innehållande de frågeställningar som utredningen ska besvara. Frågeställningarna redovisas i bilaga 1.

Utredningen har haft en styrgrupp bestående av följande ledamöter från äldrenämnden: Ebba Busch, Mats Hansén, Staffan Yngve, Eva Adler, Jeanette Escanilla, Erica Närlinge och Cecilia Bernsten. Tomas Odin (HVK) har varit projektledare och har författat rapporten. Under utredningen har styrgruppen haft fem styrgruppsmöten. Utredningens slutsatser och förslag sammanfattas i nedanstående punkter:

- Lagen om valfrihetssystem (LOV) trädde i kraft den 1 januari 2009. LOV är avsedd att vara ett verktyg för kommuner som vill införa valfrihet och öppna för privata alternativ inom bl a äldreomsorg. LOV kan också tillämpas i syfte att öka antalet aktörer. Enligt LOV ska alla utförare ersättas på samma sätt och därmed konkurrera enbart med kvalitet.
- Sju av de boenden som ÄLN har upphandlat enligt LOU är så kallade ramupphandlande boenden. I dessa boenden bedrivs verksamheten i lokaler som leverantören hyr eller äger. Kostnaderna för ÄLN skulle minska med drygt 5,6 mkr på helårsbasis om LOV införs i de vård- och omsorgsboenden som nämnden idag har ramupphandlat. Beräkningen baseras på att ersättningsnivåerna i Uppsala ligger på samma nivå som genomsnittsersättningen i de fyra kommuner i Stockholms län som har infört LOV i vård- och omsorgsboenden.
- I 26 boenden har ÄLN enligt lagen om offentlig upphandling (LOU) upphandlat driften i lokaler som kommunen hyr i första hand. I dessa boenden skulle nämndens kostnader öka om LOV införs. Dessa boenden förslås också fortsättningsvis upphandlas enligt LOU.
- En av de mest komplexa frågeställningar som utredningen har haft att ta ställning till är om det är möjligt att överföra hyreskontrakten för de boenden som kommunen idag hyr till företag som i en framtid skulle vara villiga att bedriva verksamhet enligt LOV. Utredningens slutsats är att rådande skattelagstiftning i praktiken gör det omöjligt att vidareuthyra eller överföra hyreskontrakten till privata företag.
- Det finns inget som hindrar att en kommun har verksamheter som upphandlats enligt LOV parallellt med verksamheter upphandlade enligt LOU. Det finns inte heller något som hindrar att valfrihet tillämpas (när LOV och LOU tillämpas parallellt) så att den enskilde fritt kan välja mellan alla boenden oavsett enligt vilken lag de har upphandlats.
- Det är legalt möjligt och ekonomiskt gynnsamt för ÄLN att införa LOV i de ram-upphandlade boendena. Utredningens förslag är därför att kontoret ges i uppdrag att ta fram ett förfrågningsunderlag enligt LOV för demens- och omvårdnadsboenden.
- När ett förfrågningsunderlag har tagits fram föreslås att de leverantörer som idag har ramavtal med nämnden informeras om att de, i god tid innan nuvarande avtal löper ut, måste ansöka om att bli godkända som utförare enligt LOV för att fortsatt kunna vara utförare.

- Ett införande av LOV inom de boenden som idag är ramupphandlade påverkar inte kommunens roll som huvudman. I praktiken lär dock nämndens huvudmannaskap kräva mer arbete i de fall ett företag som hyr eller äger ett boende går i konkurs. I de fall ÄLN hyr boendet kan nämnden, utan förhandling med konkursförvaltare, hyresvärd eller det företag som har gått i konkurs, ingå ett avtal med en annan utförare om att ta över driften.
- Ur juridisk synvinkel påverkas inte nämndens möjligheter att häva ett avtal av om det är kommunen eller det utförande företaget som hyr vårdboendet. Det spelar heller ingen roll om verksamheten är upphandlad enligt LOU eller LOV.
- Vare sig nämndens uppföljningplan eller arbetssätten vid kontorets uppföljningar skulle behöva ändras om LOV införs för vård- och omsorgsboenden. Kontoret skulle fortfarande kunna arbeta med individ- och avtalsuppföljning på samma sätt som idag.
- Enligt LOV ska ett ickevalsalternativ finnas för personer som inte kan eller vill välja. Utredningen föreslår att den enskilde som ickevalsalternativ ska erbjudas det boende, oavsett regiform, som ligger närmast den enskildes hem och som har en ledig plats.
- Vissa kommuner har löpande auktorisation vilket innebär att inkomna ansökningar behandlas löpande under året. Andra kommuner tillämpar ett system med fyra ansökningsperioder. Utredningens förslag är att fyra ansökningsperioder införs.
- Att driva ett vård- och omsorgsboende kräver såväl kompetens och erfarenhet som ekonomisk styrka och stabilitet. Utredningen föreslår därför att tydliga och långtgående krav ställs inom detta område i förfrågningsunderlaget.
- Utredningen drar slutsatsen att LOV kan öka utförarnas vilja att arbeta långsiktigt med kompetensutveckling. Slutsatsen baseras på att ett godkännande enligt LOV gäller tills vidare samt på att LOV, eftersom utföraren endast ersätts för belagda platser, skulle ge ekonomiska incitament att satsa på kvalitetshöjande åtgärder, t ex kompetensutveckling av personal.
- Utredningen föreslår att så kallade tilläggstjänster tillåts. Förfrågningsunderlaget bör dock innehålla tydliga krav på att tilläggstjänster inte får vara obligatoriska för att en person ska kunna välja ett visst boende. Vidare föreslås att alla tilläggstjänster som erbjuds den enskilde, och för vilken särskild avgift tas ut, ska godkännas av Uppsala kommun.
- ÄLN fattade under våren 2012 beslut om den enskildes rätt att välja vård- och omsorgsboende. Rätten att välja infördes den 1 november 2012 och idag kan de enskilde fritt välja mellan de boenden som nämnden har upphandlat enligt LOU. Det kösystem som har byggts upp behöver inte ändras om LOV införs.
- Biståndshandläggarnas roll bör inte påverkas av att LOV införs.
- Utredningen gör bedömningen att ett införande av LOV inte medverkar till ökad platsbrist. Ställningstagandet baseras på att ÄLN också fortsättningsvis kan möta ett ökat behov av platser precis på samma sätt som har gjorts de senaste åren, dvs genom att medverka till att ett boende byggs som sedan konkurrensutsätts via LOU. Vidare är det rimligt att anta den möjlighet som LOV ger alla presumtiva leverantörer att starta ett boende med en speciell kvalitetsprofilering medför att några boenden startas som annars inte hade startats.

2 Lagen om valfrihet

2.1 Kort beskrivning av LOV

Lagen (2008:962) om valfrihetssystem (LOV) trädde i kraft den 1 januari 2009. LOV är avsedd att fungera som ett verktyg för de kommuner och landsting som vill införa valfrihet och öppna för privata alternativ inom socialtjänst och hälso- och sjukvård. Enligt LOV ska alla utförare ersättas på samma sätt och därmed konkurrera enbart med kvalitet.

ÄLN har konkurrensutsatt alla kommunens vård- och omsorgsboenden. Upphandlingarna har genomförts enligt lagen (2007:1091) om offentlig upphandling (LOU). Vid en LOU-upphandling ska de leverantörer som vill konkurrera om uppdraget lämna ett anbud senast det datum som anges i förfrågningsunderlaget. Den leverantör som lämnat det mest förmånliga anbudet vinner upphandlingen och tilldelas kontrakt.

Enligt LOV ska kommunen annonsera öppet efter anbudsgivare och därefter godkänna och skriva kontrakt med alla som lever upp till de ställda kraven. När en kommun inför LOV ska förfrågningsunderlaget löpande annonseras på www.valfrihetswebben.se. Med löpande annonsering menas att förfrågningsunderlaget gäller tillsvidare och att det, till skillnad från en LOU-upphandling, inte finns något sista datum för att lämna anbud.

Varje fysisk eller juridisk person kan lämna en ansökan enligt LOV. Såväl privata företag som ideella organisationer kan alltså ansöka om att bli godkända som leverantörer. I det fall en leverantör inte själv kan uppfylla alla krav och villkor i förfrågningsunderlaget får leverantören samarbeta med andra företag. Detta kallas att en leverantör åberopar annans ekonomiska, tekniska och yrkesmässiga kapacitet.

Av förarbetena till LOV och av konkurrensverkets informationsmaterial framgår att man kan ha verksamheter som drivs enligt LOV parallellt med LOU[1]. Det är alltså fullt möjligt för ÄLN att fortsatt upphandla vissa vård- och omsorgsboenden enligt LOU samtidigt som LOV införs. LOV kan med andra ord också tillämpas i syfte att öka antalet aktörer.

Enligt lagtexten ska den upphandlande myndigheten tillhandahålla ett ickevalsalternativ för de personer som inte vill eller kan välja.

ÄLN har redan infört LOV inom hemvård och nämnden för hälsa och omsorg har infört LOV inom daglig verksamhet och ledsagning.

Det går att införa valfrihet utan att införa LOV. Ett sådant exempel är att ÄLN fr o m den 1 november 2012 har infört rätten för personer som beviljats vård- och omsorgsboende att välja vilket boende de vill bo på. Beslutet innebär att den äldre kan välja mellan de boenden som kommunen har upphandlat enligt LOU.

---

[1] Regeringens proposition 2008/09:29 samt konkurrensverkets informationsmaterial Lagen om valfrihetssystem – en introduktion

3 Ramupphandlade vård- och omsorgsboenden

3.1 Nämndens kostnader för ramupphandlade omvårdnadsplatser

Sju av de boenden som ÄLN har upphandlat enligt LOU är så kallade ramupphandlande boenden. I dessa boenden bedrivs verksamheten i lokaler som leverantören hyr eller äger. Två av boendena bedriver en specialiserad verksamhet som i dagsläget inte omfattas av rätten att välja boende för en person som beviljas vård- och omsorgsboende. Det ena är Von Bahr, ett boende för personer med missbruksproblem och stora omvårdnadsbehov. Det andra är Fortuna, det boende nämnden driver för finskspråkiga personer. Fortuna startades bl a därför att Uppsala kommun är s k förvaltningsområde för finsktalande.

Tabell 1. Kostnader för ramupphandlade omvårdnadsplatser

Boende	Ersättning 2013	Antal platser	Dygnskostnad (per plats)	Dygnskostnad (alla platser)
Andreas And	19 801 940 kr	29	1 897 kr	55 005 kr
Liljeforstorg	21 479 674 kr	32	1 865 kr	59 666 kr
Sandelska huset	24 495 596 kr	36	1 890 kr	68 043 kr
Topelius	28 413 000 kr	40	1 973 kr	78 925 kr
Summa	**94 190 209 kr**	**137**		**261 639 kr**
Vägt genomsnitt			**1 910 kr**	

Tabell 1 visar nämndens kostander, inklusive momskompensation, för ramupphandlade omvårdnadsplaster. I kolumnen "Ersättning 2013" visas den totala kostanden år 2013 enligt avtal för de fyra utförare som enligt avtal med ÄLN tillhandahåller omvårdnadsplatser. Enligt avtal garanteras utförarna betalning för alla platser oavsett om de är belagda eller för tillfället står tomma.

Alla avtal nämnden har ingått för vård- och omsorgsboenden innehåller en klausul som reglerar hur och när ersättningen ska ökas. Enligt avtalen ökar ersättningen årligen från den månad då verksamheten startades det första året. Stiftelsen Anderas And, som startade verksamheten 1 april 2006 och tillhandahåller 29 platser, får därmed ökad ersättning enligt ett index (OPI) den 1 april varje år. Enligt avtal är ersättningen årets första tre månader 1855 kr per plats och dygn. Nämndens budget för 2013 bygger på OPI ökar med 3 procent. Från den 1 april är därför den budgeterade ersättningen för Andreas And knappt 1911 kr per dygn (1855 * 1,03). Den genomsnittliga ersättningen för år 2013 blir därmed 1897 kronor, dvs den summa som anges i kolumnen "Dygnskostnad per plats". Den genomsnittliga dygnskostnaden per plats är framräknat enligt samma princip för Liljeforstorg, Sandelska huset och Topelius.

Längst ned i tabell 1 redovisas att nämndens genomsnittliga dygnskostnad per plats år 2013 i ramupphandlade omvårdnadsboenden är 1 910 kronor. Det är ett vägt genomsnitt som redovisas, det innebär att hänsyn har tagits till att antalet platser är olika på de fyra boendena.

3.2 Nämndens kostnader för ramupphandlade demensplatser

Tabell 2 är utformad enligt samma principer som tabell 1 (fg sida). Tabellen visar att nämndens genomsnittliga dygnskostnad per plats år 2013 för ramupphandlade demensplatser är 1 863 kronor. Värt att notera är att den genomsnittliga kostnaden för demensplatser är lägre än genomsnittskostnaden för omvårdnadsplatser (se tabell 1). Det förklaras av att ersättningen för platserna vid Ebbagården (som drivs av Diakonistiftelsen) är förhållandevis låg.

Tabell 2. Kostnader för ramupphandlade demensplatser

Boende	Ersättning 2013	Antal platser	Dygnskostnad (per plats)	Dygnskostnad (alla platser)
Ebbagården	18 331 380 kr	30	1 697 kr	50 921 kr
Liljeforstorg	11 411 077 kr	17	1 865 kr	31 697 kr
Sandelska huset	12 247 798 kr	18	1 890 kr	34 022 kr
Topelius	28 413 000 kr	40	1 973 kr	78 925 kr
Summa	**70 403 255 kr**	**105**		**195 565 kr**
Vägt genomsnitt			**1 863 kr**	

4 Entreprenadupphandlade vård- och omsorgsboenden

4.1 Nämndens kostnader för entreprenadupphandlade omvårdnadsplatser

I entreprenadupphandlade vård- och omsorgsboenden har ÄLN enligt LOU upphandlat driften av verksamhet i lokaler som kommunen hyr. Den ersättning som utförana erhåller ska endast täcka driften. Hyra, underhåll och investeringskostnader betalas av ÄLN.

Tabell 1. Kostnader för entreprenadupphandlade omvårdnadsplatser

Boende	Ersättning (totalt år 2013)	Lokalkostnader (totalt år 2013)	Summa	Antal platser	Dygnskostn. (per plats)
Balder	14 498 280 kr	2 098 971 kr	16 597 251 kr	34	1 356 kr
Bernadotte	18 420 085 kr	3 586 009 kr	22 006 094 kr	40	1 528 kr
Björkgården	9 313 770 kr	1 959 628 kr	11 273 398 kr	18	1 740 kr
Björklingegården	7 958 788 kr	1 100 342 kr	9 059 130 kr	16	1 573 kr
Eriksdalsgården	18 698 266 kr	2 715 656 kr	21 413 922 kr	40	1 487 kr
Ferlin	9 077 182 kr	867 679 kr	9 944 861 kr	20	1 381 kr
Glimmervägen	15 770 357 kr	1 636 499 kr	17 406 856 kr	34	1 422 kr
Granbommen	10 154 549 kr	995 380 kr	11 149 929 kr	22	1 408 kr
Hagundagården	8 989 139 kr	1 712 772 kr	10 701 910 kr	18	1 652 kr
Hasselparken	9 188 424 kr	1 026 270 kr	10 214 694 kr	20	1 419 kr
Höganäs	14 524 607 kr	1 817 802 kr	16 342 409 kr	33	1 376 kr
Karl- Johansgården	27 947 527 kr	5 978 276 kr	33 925 802 kr	63	1 496 kr
Lillsjögården	15 159 118 kr	895 524 kr	16 054 642 kr	33	1 351 kr
Linné	36 902 590 kr	4 430 667 kr	41 333 257 kr	80	1 435 kr
Lundgården	5 812 290 kr	3 719 115 kr	9 531 405 kr	12,5	2 118 kr
Myrbergska Gården	7 959 866 kr	1 017 625 kr	8 977 491 kr	17	1 467 kr
Skogsgården	6 544 238 kr	664 646 kr	7 208 884 kr	14	1 430 kr
Stenhagen	18 359 469 kr	2 034 427 kr	20 393 896 kr	40	1 416 kr
Tunåsen	16 649 085 kr	1 163 780 kr	17 812 864 kr	36	1 374 kr
Vigmund	9 372 821 kr	529 058 kr	9 901 878 kr	20	1 375 kr
Västergården	17 744 461 kr	2 792 370 kr	20 536 831 kr	40	1 426 kr
Summa	**299 044 910 kr**	**42 742 496 kr**	**341 787 406 kr**	**651**	
Vägt genomsnitt					**1 460 kr**

Kolumnen "ersättning" visar den totala kostanden år 2013 enligt avtal. Ersättning för tomplatser och årlig höjning av ersättningen sker på samma sätt som i ramupphandlade boenden. Kolumnen "Lokalkostnader" redovisar budgeterade kostnader 2013 för hyra och underhåll. Budgeten baseras främst på faktiska kostnader år 2012 uppräknande med 1,42 procent. Längst till höger i tabellen redovisas nämndens totala dygnskostnad per plats. Tabellen visar att flertalet boenden ligger i intervallet 1 350 – 1 500 kr per plats. I de boenden där stora underhåll eller ombyggnation äger rum, t ex vid Lundgården, blir kostnaden per plats högre.

Den genomsnittliga kostnaden per plats (vägt genomsnitt) beräknas under 2013 bli 1 460 kronor. Genomsnittskostnaden drivs självklart uppåt av de större ombyggnationer eller renoveringar som för närvarande pågår. Då nämnden hyr ett ganska stor antal boenden så pågår dock varje år renoveringar och/eller ombyggnation i några boenden. För att inte underskatta nämndens verkliga genomsnittliga kostnad per plats har vi därför valt att ta med dessa kostnader. Vidare har hänsyn tagits till att privata utförare erhåller momskompensation.

4.2 Nämndens kostnader för entreprenadupphandlade demensplatser

Tabell 4. Kostnader för entreprenadupphandlade demensplatser

Boende	Ersättning (totalt år 2013)	Lokalkostnader (totalt år 2013)	Summa	Antal platser	Dygnskostn. (per plats)
Balder	7 777 901 kr	925 025 kr	8 702 925 kr	16	1 511 kr
Bernadotte	19 139 849 kr	3 404 002 kr	22 543 851 kr	40	1 566 kr
Björklingegården	8 416 418 kr	1 171 291 kr	9 587 709 kr	18	1 480 kr
Dalbyhemmet	8 771 274 kr	1 060 055 kr	9 831 329 kr	19	1 437 kr
Ferlin	18 872 332 kr	1 747 963 kr	20 620 295 kr	40	1 432 kr
Glimmervägen	8 368 125 kr	813 132 kr	9 181 257 kr	16	1 594 kr
Granbommen	3 230 993 kr	291 576 kr	3 522 569 kr	7	1 398 kr
Hagundagården	11 426 573 kr	2 241 122 kr	13 667 695 kr	24	1 582 kr
Hasselparken (exkl BPSD)	18 376 848 kr	1 913 821 kr	20 290 669 kr	40	1 409 kr
Höganäs	7 730 438 kr	869 849 kr	8 600 288 kr	16	1 493 kr
Karl-Johansg	12 421 123 kr	2 371 788 kr	14 792 911 kr	28	1 468 kr
Lillsjögården	3 674 938 kr	675 950 kr	4 350 887 kr	8	1 511 kr
Lundgården	3 904 524 kr	1 859 558 kr	5 764 082 kr	7,5	2 135 kr
Myrbergska	15 715 854 kr	1 918 530 kr	17 634 384 kr	34	1 441 kr
Skogsgården	6 544 238 kr	744 156 kr	7 288 394 kr	14	1 446 kr
Stenhagen	19 932 284 kr	2 013 127 kr	21 945 411 kr	40	1 524 kr
Sävjahus	12 484 836 kr	1 852 797 kr	14 337 633 kr	26	1 532 kr
Tavastehus	8 591 588 kr	748 445 kr	9 340 033 kr	16	1 622 kr
Tunåsen	5 599 905 kr	347 759 kr	5 947 664 kr	11	1 502 kr
Vigmund	5 313 465 kr	258 978 kr	5 572 443 kr	10	1 548 kr
Västergården	4 436 115 kr	985 801 kr	5 421 916 kr	10	1 506 kr
Årstagården	31 240 642 kr	6 184 897 kr	37 425 538 kr	68	1 529 kr
Summa	**241 970 264 kr**	**34 399 621 kr**	**276 369 886 kr**	**509**	
Vägt genomsnitt					**1 510 kr**

Tabell 4 är utformad enligt samma principer som tabell 3 (fg sida). Tabellen visar att nämndens genomsnittliga dygnskostnad per plats år 2013 för entreprenadupphandlade demensplatser är 1 510 kronor. I princip alla platser ligger i intervallet 1 400 – 1 600 kronor.

5 Ekonomiska konsekvenser av att införa LOV

5.1 Ersättningssystem i kommuner som infört LOV

Fem kommuner har beslutat att upphandla platser på särskilt boende enligt LOV. Fyra av dem, Stockholm, Lidingö, Uppvidinge och Nacka, har en modell där ersättningen varierar beroende på omsorgstagarens behov av resurser för vård- och omsorgsinsatser. Stockholm och Lidingö har tre ersättningsnivåer där nivå ett ger den lägsta ersättningen och nivå tre den högsta. Uppvidinge och Nacka har fem nivåer. I alla fyra kommunerna finns system för att mäta vårdtyngden så att biståndsbedömarna kan fastställa vårdnivån för varje person som beviljas omvårdnads- eller demensboende. Den femte kommunen, Upplands Väsby, skiljer sig från de övriga kommunerna såtillvida att ersättningen inte är nivåbaserad. Istället finns en ersättning för omvårdnadsplatser och en för demensplatser.

Fördelen med ett nivåbaserat system är att personer med stora behov genererar en högre ersättning och tvärtom. Nackdelen är att det är mer tidskrävande för biståndshandläggarna eftersom en nivåbedömning måste göras av varje person som beviljas omvårdnads- eller demensboende. Dessutom måste en ny nivåbedömning göras varje gång en utförare anser att omsorgstagarens omvårdnadsbehov har förändras i sådan grad att nivåbedömningen kan behöva omprövas. Ersättningsnivåerna i de fem kommunerna redovisas i nedanstående tabell.

Tabell 5. Ersättning i de kommuner som har infört LOV

	Omvårdnad					Demens				
Kommun	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Nivå 4	Nivå 5	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Nivå 4	Nivå 5
Lidingö	1 577 kr	1 907 kr	2 236 kr			1 577 kr	1 907 kr	2 236 kr		
Stockholm	1 215 kr	1 791 kr	2 116 kr			1 215 kr	1 791 kr	2 116 kr		
Nacka	1 057 kr	1 322 kr	1 572 kr	1 801 kr	2 200 kr	1 157 kr	1 422 kr	1 672 kr	1 901 kr	2 300 kr
Uppvidinge (2012)	425 kr	790 kr	1 212 kr	1 688 kr	2 153 kr					
Väsby	1 804 kr					1 960 kr				

I ersättningen, som visas inklusive momskompensation till privata utförare, ingår samtliga kostnader för tjänsternas utförande såsom personalkostnader, kostnader för kringtid, resor, administration, lokaler, transporter, material mm.

5.2 Genomsnittlig ersättning i kommuner som infört LOV i Stockholms län

I en undersökning som initierades av Stockholms stad år 2011 framkom att den genomsnittliga ersättningen låg nära nivå två i både Stockholm och Lidingö medan den i Nacka låg mellan nivå tre och fyra.

I nedanstående tabell uppskattas den genomsnittliga ersättningen i de fyra stockholmskommunerna. Uppvidinge har utelämnats eftersom kommunen inte har bedömts som jämförbar med Uppsala beroende på att den är belägen i en helt annan del av Sverige

(sydsvenska höglandet) och att den största tätorten endast har ca 2500 invånare (Åseda). Tabellen baseras på 2013 års ersättningsnivåer och bygger på antagandet att de uppgifter som framkom i den av Stockholm initierade undersökningen fortfarande stämmer när det gäller genomsnittliga vårdnivåer, dvs att genomsnittskostnaden ligger nära nivå två i Stockholm och Lidingö samt mellan nivå tre och fyra i Nacka. Upplands Väsby har bara en ersättningsnivå för omvårdnad respektive demens varför ersättningsnivån och den genomsnittliga ersättningen självklart är samma sak.

Tabell 6. Genomsnittlig ersättning i Stockholm, Lidingö, Nacka och Upplands Väsby

Kommun	Omvårdnad	Demens
Lidingö	1 907 kr	1 907 kr
Nacka	1 687 kr	1 787 kr
Stockholm	1 791 kr	1 791 kr
Upplands Väsby	1 804 kr	1 960 kr
Genomsnitt	1 797 kr	1 861 kr

Tabell 6 visar den genomsnittliga ersättningen per kommun år 2013 med de antaganden som beskrivs i ovanstående avsnitt. Om ett genomsnitt för de fyra kommunerna beräknas är den genomsnittliga ersättningen för omvårdnadsboenden 1 797 kronor per dygn och plats. Genomsnittet för demensboenden är 1 861 kronor.

5.3 Ekonomiska konsekvenser om LOV införs i Uppsala

Den genomsnittliga kostnaden per plats och dygn år 2013 i Uppsalas entreprenadupphandlade omvårdnadsboenden är 1 460 kronor (se tabell 3). Genomsnittsersättningen i stockholmskommunerna är 1 797 kronor (tabell 6). Om LOV införs i Uppsala, och om ersättningen sätts till 1 797 kronor, så skulle kostnaderna för ÄLN alltså öka. Detsamma gäller för de entreprenadupphandlade demensboendena där genomsnittskostnaden per dygn och plats är 1 510 kronor (tabell 4) och genomsnittsersättningen i stockholmskommunerna är 1 861 kronor.

Det går att diskutera om genomsnittsersättningen i Stockholmskommuner är rätt att använda i Uppsala där lönerna är något lägre än i Stockholm. Statistiska centralbyrån presenterar årligen lönestatistik. Den senaste statistiken, som presenterades i maj 2012, visar löneläget år 2011. Statistiken visar att en undersköterska i Uppsala län tjänade i genomsnitt 23 800 kronor i månaden medan en undersköterska i Stockholms län tjänade 24 500 kronor[2]. Undersköterskan i Uppsala tjänade alltså ca tre procent mindre än kollegan i Stockholm. Då lönekostnader är den absolut största kostnaden inom vård- och omsorgsboenden, samt då undersköterskor är den dominerande yrkeskategorin, skulle ersättningen i Uppsala kunna vara lägre än i

[2] Statistiken återfinns på SCBs hemsida:
http://www.ssd.scb.se/databaser/makro/Produkt.asp?produktid=AM0106

Stockholmskommunerna om LOV införs i vård- och omsorgsboenden. För att det ska bli ekonomiskt lönsamt för ÄLN att införa LOV så måste dock ersättningen ligga ca 19 procent lägre i Uppsala än i Stockholmskommunerna.

I de ramupphandlade omvårdnadsboendena är den genomsnittliga kostnaden år 2013 per plats och dygn 1 910 kronor i Uppsala (tabell 1). I de ramupphandlade demensboendena är genomsnittskostnaden 1 863 kronor. Bägge summorna är högre än genomsnittsersättningen i Stockholm varför det skulle vara ekonomiskt fördelaktigt för ÄLN att införa LOV i de ramupphandlade boendena om ersättningen sattes på samma nivå som stockholmskommunerna. Detta redovisas i nedanstående tabell.

Tabell 7. Ekonomisk vinst av att införa LOV i ramupphandlade boenden

	Omvårdnad	Demens
Genomsnitt fyra kommuner	1 797 kr	1 861 kr
Genomsnitt Uppsala	1 910 kr	1 863 kr
Skillnad Uppsala - riket	113 kr	2 kr
Antal platser i Uppsala	137	105
Summa	5 569 712 kr	72 957 kr

Tabell 7 visar att kostnaderna för ÄLN skulle minska med drygt 5 569 tkr per år om LOV införs i de omvårdnadsboenden som nämnden idag har ramupphandlat. I de ramupphandlade demensboendena skulle nämndens kostnad minska med drygt 72 tkr. Förutsättningen för dessa beräkningar är att ersättningen sätts på samma nivå som i Stockholmskommunerna. Om ersättningen skulle sättas något lägre, t ex för att lönenivåerna i Uppsala är lägre än i Stockholm, så skulle nämndes kostnadsminskningen bli något större.

5.4 Slutsatser och kommentarer

Utredningens slutsatser och kommentarer när det gäller ekonomiska konsekvenser av att införa LOV i vård- och omsorgsboenden sammanfattas i nedanstående punkter:

- I de entreprenadupphandlade boendena skulle nämndens kostnader öka om LOV införs med de ersättningsnivåer som stockholmskommunerna tillämpar. För att ett införande av LOV inte ska vara kostnadsdrivande i dessa boenden skulle ersättningen behöva ligga ca 19 procent lägre än i stockholmskommunerna.
- Kostnaderna för ÄLN skulle minska med drygt 5,6 mkr på helårsbasis om LOV införs i de vård- och omsorgsboenden som nämnden idag har ramupphandlat.

6 Skatte- och fastighetsfrågor

6.1 Inledning

I 26 boenden har ÄLN upphandlat driften i lokaler som kommunen hyr i första hand. LOV stadgar att alla leverantörer ersätts på samma sätt och att de därmed ska konkurrera enbart med kvalitet. För att en sådan konkurrenssituation ska kunna vara möjlig måste alla utförare inom LOV-systemet ha samma förutsättningar vad gäller lokalkostnader och möjligheter att utforma det "egna" boendet i riktning mot önskad kvalitetsprofilering. Om LOV ska kunna införas i de boenden som kommunen hyr måste därför hyreskontrakten överföras till de företag som är villiga att bedriva verksamhet enligt LOV i boendena.

6.2 Lagstiftning rörande moms och frivillig skattskyldighet

Mervärdesskattelagen stadgar att äldreomsorg är undantagen från skatteplikt. Det uttrycks i lagen på följande sätt: " Från skatteplikt undantas omsättning av tjänster som utgör sjukvård, tandvård eller social omsorg samt tjänster av annat slag och varor som den som tillhandahåller vården eller omsorgen omsätter som ett led i denna". Med social omsorg avser lagstiftaren i detta fall bl a offentlig och privat äldreomsorg.

Trots att äldreomsorg är undantagen från skatteplikt kan en fastighetsägare vid uthyrning till en kommun ansöka om s k frivillig skattskyldighet. Om så sker ska fastighetsägaren debitera moms på hyran och fastighetsägaren har sedan rätt att göra avdrag för ingående moms på kostnaderna för fastigheten. Den moms som fastighetsägaren debiterar kan kommunen begära återbetalning för. För kommunen är det alltså kostnadsneutralt om fastighetsägaren har ansökt om frivillig skattskyldighet eller inte. För fastighetsägaren är det ekonomiskt fördelaktigt.

Om kommunen vidareuthyr ett vård- och omsorgsboende till någon som inte bedriver mervärdesskattepliktig verksamhet (t ex ett privat företag inom äldreomsorg) så upphör fastighetsägarens frivilliga skattskyldighet. I en sådan situation kan fastighetsägaren – utöver att han inte längre har möjlighet att göra avdrag för momsen på driftskostnaderna för fastigheten – också tvingas att genom s k jämkning återbetala hela eller delar av tidigare avdragen mervärdesskatt avseende investeringar i fastigheten.

Kammarrätten har i en dom från 2000 ansett att i de fall en kommun vederlagsfritt upplåter ett inhyrt vård- och omsorgsboende så bryts inte fastighetsägarens frivilliga skatteskyldighet. För att en uthyrning av en fastighet ska anses föreligga förutsätts enligt hyreslagen samt enligt praxis från EG-domstolen att det utgår en hyra. Det innebär att det går att upphandla privata företag för att driva ett vård- och omsorgsboende om företaget inte betalar hyra för boendet. Så sker för övrigt i de entreprenadupphandlingar som äldrenämnden i dag genomför. Om LOV ska införas i de boenden som kommunen idag hyr krävs dock, som ovan har konstaterats, att hyreskontrakten (inkl hyreskostnad och möjligheter att långsiktigt styra fastighetens utformning) överförs till företag som är villiga att bedriva verksamhet enligt LOV. Då kan inte kommunen vederlagsfritt upplåta boendena till vissa aktörer.

6.3 Momsaspekter – hantering i andra kommuner

Det faktum att äldreomsorg är undantagen från skatteplikt – i kombination med regelverket rörande frivillig skatteskyldighet – gör det mycket kostsamt och i praktiken omöjligt att överföra eller vidareuthyra ett vård- och omsorgsboende från kommunen till en privat utförare. Vissa kommuner, t ex Linköping och Danderyd, har utrett denna fråga på ett grundligt sätt. De har i utredningsarbetet fått stöd från SKL samt anlitat skattekonsulter från Ernst & Young och Price Waterhouse Coopers för att hitta sätt att överföra kommunalt förhyrda boenden till privata företag. I denna utredning har kontakter tagits med såväl utredarna i Linköping och Danderyd som med representanter för konsultföretagen. Utredningen har också tagit del av kommunernas och konsultföretagens rapporter. Vidare har frågan diskuterats med stadsjuristen och personer anställda vid kontoret för samhällsutveckling. Ingen av de personer som har intervjuats anser att det finns någon juridisk lösning som möjliggör att de vård- och omsorgsboenden som kommunen hyr kan överföras eller vidareuthyras till privata företag.

Det finns kommuner, t ex Nacka och Stockholm, som ibland hävdar att LOV har införts för alla boenden. Så är dock inte fallet. Istället har dessa kommuner infört ett valfrihetssystem där den enskilde har rätt att välja mellan alla boenden. Vissa boenden som den enskilde kan välja har dock inte formellt sett upphandlats enligt LOV. Nacka har några boenden som drivs av egen regi. På dessa boenden, som inte har upphandats enligt LOV, ställs samma kvalitetskrav som på de LOV-upphandlade och ersättningen har satts på en nivå som ska skapa samma ekonomiska förutsättningar. Stockholm har valt en lösning där den enskilde fritt kan välja mellan boenden som i vissa fall har upphandlats via LOU och i andra fall genom LOV.

6.4 Besittningsrätt

En fråga som finns med i direktiven för denna utredning är om besittningsrätten påverkas genom att LOV införs om kommunen väljer att hyra ut boende till privata företag. Då det finns skattemässiga aspekter som i praktiken gör en sådan vidareuthyrning omöjlig har inte frågan om besittningsrätt utretts fullt ut.

6.5 Slutsatser och kommentarer

Utredningens slutsatser och kommentarer när det gäller skatte- och fastighetsfrågor, sammanfattas i nedanstående punkter:

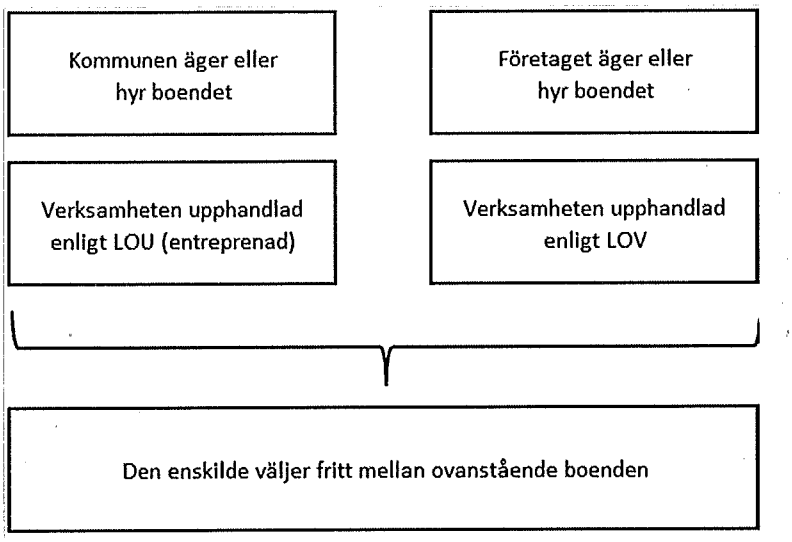
- En av de mest komplexa frågeställningar som utredningen har haft att ta ställning till är om det är möjligt att överföra hyreskontrakten för de boenden som kommunen idag hyr till företag som är villiga att bedriva verksamhet enligt LOV. Utredningens slutsats är att rådande skattelagstiftning i praktiken gör det omöjligt att vidareuthyra eller överföra hyreskontrakten till privata företag.
- Det finns några kommuner, t ex Nacka och Stockholm, som i vissa sammanhang hävdar att LOV har införts fullt ut för vård- och omsorgsboenden. Så är dock inte fallet. Istället har dessa kommuner infört ett valfrihetssystem där den enskilde har rätt att välja vid vilket boende han eller hon vill bo. Alla boenden som den enskilde kan välja mellan har dock inte formellt sett upphandlats enligt LOV.

7 Parallell tillämpning av LOV och LOU

7.1 Valfrihetssystem när både LOV och LOU tillämpas

I föregående kapitel beskrevs att det finns kommuner som har infört LOV samtidigt som vissa boenden är upphandlade enligt LOU. I såväl förarbetena till LOV som i informationsmaterial framtaget av konkurrensverket framgår att en kommun kan ha verksamheter som drivs enligt LOV parallellt med LOU-upphandlad verksamhet. Det finns inte heller något som hindrar att valfrihet tillämpas så att den enskilde fritt kan välja mellan alla boenden oavsett enligt vilken lag de har upphandlats. Nedanstående figur beskriver en sådan lösning.

Figur 1: Valfrihetssystem och parallell tillämpning av LOV och LOU

7.2 Tillvägagångssätt vid införande av LOV i ramupphandlade boenden

När Upplands Väsby införde LOV inom vård- och omsorgsboenden fanns redan ett valfrihetssystem som gav den enskilde rätt att välja boende. Vissa av de boenden som ingick i valfrihetssystemet hade ramupphandlats på samma sätt som de ramupphandlingar som ÄLN har genomfört i Uppsala. I det förfrågningsunderlag som publicerades när Upplands Väsby införde LOV skrevs att "privata utförare som kommunen redan har ramavtal med efter upphandling enligt LOU måste, i god tid innan avtalen löper ut, ha deltagit och blivit godkända i denna upphandling enligt LOV för att fortsättningsvis kunna ingå i kommunens valfrihetssystem".

Om ÄLN beslutar att införa LOV för vård- och omsorgsboenden så kan nämnden gå tillväga på samma sätt som i Upplands Väsby. Om så sker förlängs inga av de ramavtal som finns avseende omvårdnads- och demensboenden (se tabell på nästa sida). De företag som idag har ramavtal med nämnden underrättas istället om att de, när nuvarande avtal löper ut, måste inkomma med en ansökan enligt LOV för att fortsatt kunna driva ett omvårdnads- eller demensboende på uppdrag av Uppsala kommun.

De vård- och omsorgsboenden som ÄLN har ramupphandlat sammanfattas i nedanstående tabell. Andreas And har endast omvårdnadsplatser och Ebbagården har endast demensplatser. Resterande boenden har både omvårdnads- och demensplatser. I kolumnen "Avtal upphör/kan gå in i LOV" framgår när nuvarande avtal går ut. Avtalen med Andreas And och Ebbagården slöts för tre år med start 2006 och rätt till förlängning två gånger tre år. När avtalen går ut 2015 måste ny upphandling ske. Avtalen för resterande tre boenden är inne på sin första treårsperiod och kan förlängas två gånger tre år.

Tabell 8. Kontraktstider för ramupphandlade boenden

Boende	Utförare	Uppsägning senast	Avtal upphör/ kan gå in i LOV
Andreas And	Stiftelsen Andreas And	kan ej förlängas	2015-03-31
Ebbagården	Diakonistiftelsen	kan ej förlängas	2015-03-31
Liljeforstorg	Förenade care	2014-09-01	2015-06-01
Sandelska huset	Attendo	2013-09-30	2014-06-30
Topelius	Attendo	2014-05-27	2015-02-27

Då avtalen för Andreas And och Ebbagården går ut 2015 behöver inte nämnden göra något mer än att informera stiftelserna om att de får ansöka om godkännande enligt LOV om de vill kvarstå som utförare. För resterande tre boenden måste nämnden säga upp avtalen minst 9 månader innan nuvarande avtalsperiod upphör, annars inträder en automatisk förlängning. Nämnden behöver inte ange något skäl för att säga upp avtalet så länge uppsägning sker 9 månader i förväg. Avtalet för Sandelska måste alltså sägas upp senast 2013-09-30 för att Attendo ska kunna ansöka om att Sandelska fr o m 2014-06-30 ska godkännas enligt LOV.

7.3 Slutsatser och kommentarer

Utredningens slutsatser och kommentarer när det gäller detta kapitel, parallell tillämpning av LOV och LOU, sammanfattas i nedanstående punkter:

- Det finns inget som hindrar att en kommun har verksamheter som upphandlats enligt LOV parallellt med verksamheter upphandlade enligt LOU. Det finns inte heller något som hindrar att valfrihet tillämpas så att den enskilde fritt kan välja mellan alla boenden oavsett enligt vilken lag de har upphandlats.
- Kapitel 5 och 6 visade att det är ekonomiskt gynnsamt och legalt möjligt för ÄLN att införa LOV i de ramupphandlade boendena. Utredningens förslag är därför att kontoret ges i uppdrag att ta fram ett förfrågningsunderlag enligt LOV för demens- och omvårdnadsboenden.
- När ett förfrågningsunderlag har tagits fram föreslås att de leverantörer som idag har ramavtal med nämnden informeras om att de, i god tid innan nuvarande avtal löper ut, måste ansöka om att bli godkända som utförare enligt LOV för att fortsatt kunna vara utförare. För de 26 boenden där ÄLN har upphandlat driften i lokaler som kommunen hyr förslås ingen förändring. De föreslås också fortsättningsvis upphandlas enligt LOU.

8 Övriga konsekvenser av att införa LOV

8.1 Huvudmannaskap

ÄLN har ansvar för äldreomsorgen i Uppsala och är ytterst ansvarig för den enskilda placeringen och beslutar i alla frågor som innefattar myndighetsutövning. Kommunens ansvar som ytterst ansvarig för verksamheten är detsamma oavsett om verksamheten bedrivs i egen regi eller är upphandlad enligt LOU alternativt LOV. Det innebär att kommunen även fortsättningsvis har det yttersta ansvaret för det särskilda boendet även om boendet ägs av en privat utförare som upphandlats enligt LOV.

Om ett företag som har vunnit en entreprenadupphandling skulle gå i konkurs finns alltid möjlighet för ÄLN att ge ett uppdrag till Vård & bildning om att överta driften. Vidare finns ett ska-krav i nuvarande förfrågningsunderlag rörande vård- och omsorgsboenden som gör att nämnden kan inleda förhandlingar med andra företag om att överta driften i boendet. Ska-kravet lyder: "Utföraren åtar sig att efter förhandling stå till förfogande om behov av ny utförare skulle uppstå under tid som åtgår för ny upphandling och driftsättning vid annat boende."

En skillnad mellan entreprenad- och ramupphandlad verksamhet är att det är företaget, och inte ÄLN, som i ramupphandlad verksamhet hyr boendet. Om ett företag som driver ett ramupphandlat boende skulle gå i konkurs så blir det en konkursförvaltare som övertar driften. Det är rimligt att anta att konkursförvaltaren i ett sådant läge skulle kontakta Uppsala kommun eftersom boendet drivs på uppdrag av kommunen och bebos av personer som placerats på boendet via myndighetsbeslut. Om LOV införs för de boenden som idag är ramupphandlade enligt LOU så förändras ingenting på denna punkt eftersom företagen, oavsett om verksamheten har ramupphandlats enligt LOU eller har upphandlats via LOV, äger eller hyr de boenden som verksamheten bedrivs i.

8.2 Nämndens möjligheter att häva avtal

Oavsett om ett vård- och omsorgsboende är entreprenad- eller ramupphandlat så har nämndens nuvarande förfrågningsunderlag en identisk paragraf rörande hävning av avtalet. Paragrafen innebär att om någondera parten väsentligt skulle brista i fullgörandet av avtalet och rättelse inte sker utan dröjsmål efter erinran, har motparten rätt att häva avtalet med omedelbar verkan. Detsamma gäller enligt avtalet om utföraren dömts för brott avseende yrkesutövningen enligt laga kraft vunnen dom.

De kommuner som har infört LOV har liknande paragrafer i förfrågningsunderlagen såtillvida att de vid väsentliga brister omedelbart kan häva avtalet. Några av dem, t ex Lidingö, har en textmassa som är tydligare än Uppsalas såtillvida att den beskriver att om utföraren brister i utförandet av uppdraget utdelas först en varning. Utföraren ska då svara med en handlingsplan som visar hur bristen ska åtgärdas. Om bristen inte åtgärdas utgår vite med 10 000 kronor. När vitet utgår har utföraren en tidsfrist inom vilken bristen ska åtgärdas. Om bristen kvartstår när tidsfristen löpt ut så hävs avtalet.

8.3 Konsekvenser för utbud och efterfrågan

En av de frågeställningar som har riktats till denna utredning är vad ett införande av LOV innebär för utbud och efterfrågan på vårdboendeplatser. En viktig aspekt av frågeställningen är att kommunen, oavsett om vård- och omsorgsboenden upphandlas (och enligt vilken lag det i så fall ska ske), har ett lagreglerat ansvar att tillhandahålla plats inom tre månader.

Om alla vårdboenden i Uppsala skulle upphandlats enligt LOV så vore kommunen tvungen att förlita sig på att tillräckligt många vårdboendeplatser skulle byggas av företag villiga att ansluta sig via LOV. Ett vårdboende är en stor investering, både i tid och pengar, och ett företag som investerar i ett nytt boende vill sannolikt känna säkerhet i att det finns en efterfrågan på platser för att genomföra investeringen. Det går därför inte att utesluta att perioder av platsbrist skulle kunna uppkomma om alla vårdboenden upphandlas via LOV.

Med det förslag som utredningen presenterar i denna rapport, dvs att LOV och LOU ska tillämpas parallellt, så görs dock bedömningen att ett införande av LOV inte medverkar till ökad platsbrist. Ställningstagandet baseras på att ÄLN också fortsättningsvis kan möta ett ökat behov av platser på samma sätt som har gjorts de senaste åren, dvs genom att initiera att ett boende byggs som sedan konkurrensutsätts via LOU. Vidare är det rimligt att anta den möjlighet som LOV ger till alla presumtiva leverantörer att starta ett boende med en speciell kvalitetsprofilering medför att några boenden startas som annars inte hade startats. Det sistnämnda antagandet innebär att ett införande av LOV enligt utredningens förslag snarare minskar än ökar risken för platsbrist.

8.4 Uppföljning

ÄLN har antagit en uppföljningsplan som anger att syftet med de uppföljningar kontoret genomför på uppdrag av nämnden är:

- Att följa upp beviljade insatser för att säkerställa att den enskilde får de insatser som har beviljats samt att insatserna är av god kvalitet (individuppföljning),
- Att följa upp upphandlade verksamheter för att säkerställa att utförare utför vad som utlovats i ingångna avtal (avtalsuppföljning).

Idag sker uppföljning av verksamhet upphandlad enligt såväl LOU som LOV, t ex vård- och omsorgsboenden (LOU) och hemvård (LOV). Vare sig nämndens uppföljningplan eller arbetssätten vid kontorets uppföljningar skulle behöva ändras om LOV införs för vård- och omsorgsboenden. Kontoret skulle fortfarande arbeta med individ- och avtalsuppföljningar på samma sätt som idag. Om LOV införs skulle dock några nya ska-krav eventuellt tillkomma att följa upp. Ett sådant exempel kan vara att ett ska-krav om att eventuella tilläggstjänster alltid måste ha godkänts av nämnden innan tjänsterna erbjuds den enskilde.

I nämndens nuvarande förfrågningsunderlag (såväl LOU som LOV) finns skrivningar som ger nämnden rätt att följa upp verksamheten. Om LOV införs för vård- och omsorgsboenden så föreslår utredningen att motsvarande skrivningar införs i förfrågningsunderlaget. Vissa av de kommuner som idag upphandlar vård- och omsorgsboenden enligt LOV, t ex Stockholm och

Lidingö, har för övrigt sådana skrivningar i sina förfrågningsunderlag. Lidingö skriver t ex att staden har rätt att göra oanmälda besök och rätt att ta del av de underlag som krävs för att kunna följa upp verksamheten.

8.5 Slutsatser och kommentarer

Utredningens slutsatser och kommentarer när det gäller detta kapitel, övriga konsekvenser av att införa LOV, sammanfattas i nedanstående punkter:

- Ett införande av LOV inom de boenden som idag är ramupphandlade påverkar inte kommunens roll som huvudman. I praktiken lär dock nämndens huvudmannaskap kräva mer arbete i de fall ett företag som hyr eller äger ett boende går i konkurs. I de fall ÄLN hyr boendet kan nämnden, utan förhandling med konkursförvaltare, hyresvärd eller det företag som har gått i konkurs, ingå ett avtal med en annan utförare om att ta över driften.
- Ur juridisk synvinkel påverkas inte nämndens möjligheter att häva avtal av om det är kommunen eller det utförande företaget som hyr vårdboendet. Det spelar heller ingen roll om verksamheten är upphandlad enligt LOU eller LOV.
- Vare sig nämndens uppföljningplan eller arbetssätten vid kontorets uppföljningar skulle behöva ändras om LOV införs för vård- och omsorgsboenden. Kontoret skulle fortfarande kunna arbeta med individ- och avtalsuppföljning på samma sätt som idag.
- Utredningen gör bedömningen att ett införande av LOV inte medverkar till ökad platsbrist. Ställningstagandet baseras på att ÄLN också fortsättningsvis kan möta ett ökat behov av platser precis på samma sätt som har gjorts de senaste åren, dvs genom att medverka till att ett boende byggs som sedan konkurrensutsätts via LOU. Vidare är det rimligt att anta den möjlighet som LOV ger alla presumtiva leverantörer att starta ett boende med en speciell kvalitetsprofilering medför att några boenden startas som annars inte hade startats.

9 Ställningstaganden inför ett förfrågningsunderlag

9.1 Inledning

Denna utredning har dragit slutsatsen att det är legalt möjligt och ekonomiskt gynnsamt för ÄLN att införa LOV i de ramupphandlade boendena. Utredningens förslag är därför att kontoret ges i uppdrag att ta fram ett förfrågningsunderlag. I detta kapitel behandlas ett antal frågor som endast är aktuella om ÄLN fattar beslut om att införa LOV och ger kontoret i uppdrag att ta fram ett förfrågningsunderlag.

9.2 Ickevalsalternativ

Enligt LOV ska den upphandlande enheten, i detta fall ÄLN, tillhandahålla ett ickevals-alternativ för de personer som inte kan eller inte vill välja. De kommuner som har infört LOV har hanterat detta krav på olika sätt. Lidingö stad skriver i förfrågningsunderlaget att ickevalsalsalternativet är vård- och omsorgsboenden som drivs i stadens regi. Stockholm och Nacka tillämpar närhetsprincipen, dvs det boende som ligger närmast den enskildes ordinära boende, oavsett regiform. Nacka skriver i förfrågningsunderlaget att den som inte vill eller kan välja erbjuds första lediga plats inom ett boende för den egna målgruppen. Om det finns flera lediga platser erbjuds den plats som ligger närmast den enskildes bostad.

Utredningens förslag är att ett ickevalsalternativ för vård- och omsorgsboende ska följa Nackas modell. Det innebär att den enskilde ska erbjudas det boende, oavsett regiform, som ligger närmast den enskildes ordinära boende och som har en ledig plats.

9.3 Auktorisation

Upplands Väsby och Stockholm tillämpar ett system med fyra ansökningsperioder. I Upplands Väsby ska t ex en ansökan ha inkommit innan 15 feb, 1 maj, 15 augusti och 15 november. Stockholm har också fyra ansökningsperioder, men datumen är annorlunda (15 januari, 15 april, 15 juli och 15 oktober). Resterande kommuner har löpande auktorisation, det innebär att inkomna ansökningar behandlas löpande under året.

Alla kommunerna har förhållandevis snabb handläggningstid, Stockholm och Upplands Väsby skriver exempelvis att avtal skrivs 1,5 månad efter det datum ansökan ska ha inkommit under förutsättning att inkommen ansökan är komplett.

Fördelen med auktorisationsperioder är ur kontorets synvinkel att de handläggare som arbetar med godkännandeprocessen på ett bättre sätt kan samordna och planera sitt arbete. Det medför kortare handläggningstid vilket är positivt för de företag som ansöker om godkännande. Utredningens förslag är därför att fyra ansökningsperioder införs. För att undvika handläggning under semesterperioden föreslås att ansökan ska ha inkommit 15 februari, 15 maj, 15 augusti och 15 november. Längsta handläggningstid för kompletta ansökningar föreslås vara 1,5 månad.

9.4 *Krav på utförarens kompetens och erfarenhet*

De fem kommuner som har infört LOV i vård- och omsorgsboenden ställer krav på att utföraren skall ha dokumenterad kompetens och erfarenhet både vad gäller start och löpande drift av ett vård- och omsorgsboende. Lidingö ställer bl a följande krav på kompetens och erfarenhet:

- Utförarens organisation ska antingen ha drivit motsvarande verksamhet avseende äldreomsorg under minst tre år, eller så ska den anbudsgivande organisationen ha minst en person i ledningen som varit ansvarig för driften av ett vård- och omsorgsboende under minst tre år. Vidare krävs dokumenterad relevant högskoleutbildning för den person som ska vara chef för boendet.
- Sökande ska ha en ekonomisk stabilitet och finansiell styrka för att på ett tryggt sätt kunna genomföra uppdraget. Det innebär att den sökande ska ha minst kreditvärdighet A enligt AAA Soliditets AB kreditvärderingsmodell eller motsvarande för att kunna godkännas.
- Ekonomiska föreningar, andra organisationer, enmansföretag, företag som är nystartade eller föremål för omkonstruktion samt utländska företag ska lämna annan ekonomisk dokumentation, enligt LOU (SFS 2007:1091 kap.11 §7), som visar att den sökande har förutsättningar att fullfölja sina åtaganden enligt ansökan.

Att driva ett vård- och omsorgsboende kräver såväl kompetens och erfarenhet som ekonomisk styrka och stabilitet. Denna utredning föreslår därför att tydliga och långtgående krav ställs inom detta område i förfrågningsunderlaget.

9.5 *Kompetensutveckling*

En fråga som av nämnden riktats till denna utredning är om ett införande av LOV kan öka utförarnas vilja att arbeta långsiktigt med kompetensutveckling (tack vare att treårsavtalen enligt LOU upphör).

Kontoret har i de uppföljningar som har genomförts av LOU-upphandlade boenden i vissa fall kunnat konstatera att utförarnas vilja att arbeta med kompetensuppföljning inte har varit tillräckligt hög mot slutet av en avtalsperiod. Dessa iakttagelser har gjorts både vad gäller Vård & bildning och vissa privata utförare. Då bristerna tydligt har kunnat kopplas samman med att avtal har varit på väg att ta slut är det rimligt att ett införande av LOV skulle öka utföranas vilja att arbeta långsiktigt med kompetensutveckling.

Ytterligare en faktor som talar för att ett införande av LOV skulle öka utförarnas vilja att arbeta långsiktigt med kompetensutveckling är att utförare enligt LOV endast får betalt för belagda platser. I dagsläget har den enskilde att rätten att välja boende samtidigt som utföraren garanteras ersättning oavsett om en plats är belagd eller inte. Det innebär att en utförare inte har några ekonomiska incitament att satsa på kvalitetshöjande åtgärder, t ex kompetens-utveckling av personal, för att personer ska välja utförarens boende. I ett system där kostnader för tomplatser belastar utföraren, dvs om LOV införs, finns sådana incitament.

9.6 Tilläggstjänster

Tilläggstjänster är tjänster som ligger utanför det offentliga vård- och omsorgstagandet. En tilläggstjänst kan dels vara en tjänst som ingår i biståndsbeslutet men som brukaren vill utöka på något sätt, t ex hur ofta tjänsten utförs, dels tjänster som inte ingår i biståndsbeslutet. Tilläggstjänsterna baseras på en överenskommelse mellan brukaren och utföraren och betalas av brukaren själv.

I LOV-utredningen[3] konstateras inledningsvis att nuvarande lagstiftning inte medger att kommuner tillhandahåller tilläggstjänster. Därefter resoneras utförligt om för- och nackdelar med att genom en utvidgning av den kommunala kompetensen tillåta kommunala aktörer i ett valfrihetssystem att utföra tilläggstjänster. En fördel som lyfts fram är konkurrensneutralitet mellan kommunala och privata aktörer i ett LOV-system. LOV-utredningens slutsats är dock att de risker och nackdelar det skulle innebära med en möjlighet för kommuner att tillhandahålla tilläggstjänster väger betydligt tyngre än de fördelar ett sådant system skulle innebära för kommuner och vissa brukare.

De kommuner som har infört LOV i vård- och omsorgsboenden har resonerat olika när det gäller tilläggstjänster. Stockholm har valt att inte beröra frågan i förfrågningsunderlaget medan Nacka och Lidingö tillåter tilläggstjänster. I Nackas och Lidingös förfrågningsunderlag finns tydliga krav på att tilläggstjänster inte får vara obligatoriska för att en person ska kunna välja ett visst boende. Vidare finns krav på att utföraren aldrig får kräva eller acceptera betalning för tjänster som omfattas av biståndsbeslutet. Nacka kommun kräver vidare att eventuella tilläggstjänster "som erbjuds kunden, och för vilken särskild avgift tas ut, ska godkännas av Nacka kommun".

Frågan om tilläggstjänster har vid två tillfällen diskuterats i denna utrednings styrgrupp. Utredningens förslag är att tillåta tilläggstjänster med de villkor och begränsningar som Lidingö och Nacka slår fast i sina respektive förfrågningsunderlag.

9.7 Köhantering

Kösystemen fungerar olika i de fem kommuner som upphandlar vård- och omsorgsboenden enligt LOV. I Stockholm kan den enskilde ställa sig i kö och rangordna valet inom ett begränsat antal boenden. I övriga fyra kommuner kan den enskilde ställa sig i kö till alla valbara boenden. Oavsett kösystem uppger alla kommunerna att de kan erbjuda plats inom tre månader, men i vissa fall blir den enskilde erbjuden ett annat boende än det/de som har valts. Brukarna kan i alla fem kommunerna, efter inflytt på ett boende som inte har valts, behålla sin köplats till det valda boendet i avvaktan på att en plats ska bli ledig. Enligt en rapport som Konkurrensverket publicerade i början av 2013 förekommer omval och flytt i liten grad i de fem kommuner som har infört LOV.

Det finns fler kommuner än ovanstående fem som infört en rätt för den enskilde att efter fattat biståndsbeslut välja vård- och omsorgsboende. Det gäller exempelvis Uppsala kommun där

[3] SOU 2008:15, sid 239-250

ÄLN under våren 2012 fattade beslut om den enskildes rätt att välja vård- och omsorgsboende. Rätten att välja infördes den 1 november 2012 och idag kan de enskilde fritt välja mellan de boenden som nämnden har upphandlat enligt LOU. Det kösystem som har byggts upp behöver inte ändras om LOV införs.

Det är detta sammanhang viktigt att skilja på rätten att välja boende och ett införande av LOV. Ur den enskildes perspektiv spelar det i själva valtillfället mindre roll om ett boende är upphandlat enligt LOU eller LOV. På längre sikt kan dock ett införande av LOV medföra att en person har fler boenden med olika profilering att välja mellan. Det beror på att LOV medger en rätt för alla utförare som uppfyller förfrågningsunderlagets krav att etablera sig och att en utförare som ser behov av ett boende med en viss profilering fritt kan etablera ett sådant boende (under förutsättning att alla förfrågningsunderlagets krav är uppfyllda).

9.8 Information till den enskilde och biståndshandläggarnas roll

En av de bärande tankarna med valfrihetssystem är att kvaliteten ska öka genom att brukarna kan välja de boenden som har en god kvalitet. För en person som står i begrepp att välja boende är det därför viktigt att det finns aktuell och relevant information som beskriver boendenas kvalitet på ett fullgott och jämförbart sätt. I samband med att rätten att välja boende infördes gav ÄLN kontoret i uppdrag att ta fram ett verktyg för att presentera vård- och omsorgsboenden på kommunens webbplats. Verktyget ska också göra det möjligt för medborgarna att jämföra vissa kvalitetsmått. Om nämnden fattar beslut om att införa LOV i vård- och omsorgsboenden bör information om de boenden som finns att välja mellan presenteras i det systemet.

Arbetet med att ta fram ovanstående verktyg har påbörjats inom ramen för projektet "Hitta och jämför vård- och omsorgsboenden på uppsala.se". Projektplan och förslag på relevanta kvalitetsmått har tagits fram och för närvarande studeras olika tekniska lösningar för hur boenden och kvalitetsmått ska visas och hur jämförelse ska kunna gå till. Målet är att publicering på webben ska ske i oktober 2013.

Vi har ovan konstaterat att en person som beviljats plats måste få relevant information om hur valet går till och om vilka boenden som finns att välja mellan för att valfrihet ska fungera. Biståndshandläggarna har i det arbetet en nyckelroll eftersom det är med dem som den enskilde har kontakt när det är dags att välja.

Stockholms stad införde den 1 juli 2008 valfrihet inom vård- och omsorgsboenden för äldre. Ett år senare utvärderas det nya systemet och i samband med utvärderingen fick stadens alla handläggare fylla i en enkät där de bl a ombads besvara om de hade upplevt några svårigheter med att informera om valfrihet. Drygt 40 procent svarade att de hade upplevt svårigheter trots att staden hade ett mycket bra IT-system för att jämföra valbara boenden på stadens hemsida. De svårigheter som hade upplevdes var:

- Vissa äldre personer har svårt att själva söka information via internet och att det borde därför finnas skriftlig information om samtliga valbara boenden.

- Det saknas en kortfattad broschyr med information om själva valfrihetssystemet.
- Det är svårt att ge objektiv information om valbara boenden.

Stockholm försökte initialt åtgärda den första punkten genom att trycka upp en katalog med alla boenden. Det visade sig dock omgående att katalogen snabbt blev inaktuell pga av att boenden tillkom eller ändrade inriktning. Lösningen blev att IT-systemet på stadens hemsida alltid hölls aktuellt och att handläggarna skrev ut information till de äldre personer som efterfrågade skriftlig information. Om det system/verktyg som Uppsala bygger upp (se föregående avsnitt) blir välfungerande så kan samma lösning tillämpas i Uppsala. En kortfattad broschyr som beskriver hur val av vård- och omsorgsboende går till finns redan i Uppsala.

När det gäller den sista punkten som upplevdes vara svår av Stockholms handläggare, dvs en svårighet att ge objektiv information, så konstaterades i Stockholm att alla handläggare måste ges "tillräcklig kunskap om valfrihetssystemet för att kunna ge en professionell och objektiv information". I den mån Uppsalas handläggare upplever svårigheter med att ge objektiv information så hänger svårigheterna snarare samman med den redan införda rätten att välja boende än med ett eventuellt införande LOV.

9.9 Slutsatser och kommentarer

Utredningens slutsatser och kommentarer när det gäller detta kapitel, övriga konsekvenser av att införa LOV, sammanfattas i nedanstående punkter:

- Enligt LOV ska den upphandlande enheten, i detta fall ÄLN, tillhandahålla ett ickevalsalternativ för de personer som inte kan eller inte vill välja. Utredningen föreslår att den enskilde ska erbjudas det boende, oavsett regiform, som ligger närmast den enskildes ordinära boende och som har en ledig plats.
- Vissa kommuner har löpande auktorisation vilket innebär att inkomna ansökningar behandlas löpande under året. Andra kommuner tillämpar ett system med fyra ansökningsperioder. Utredningens förslag är att fyra ansökningsperioder införs.
- Att driva ett vård- och omsorgsboende kräver såväl kompetens och erfarenhet som ekonomisk styrka och stabilitet. Utredningen föreslår därför att tydliga och långtgående krav ställs inom detta område i ett kommande förfrågningsunderlag.
- En fråga som av nämnden riktats till denna utredning är om ett införande av LOV kan öka utförarnas vilja att arbeta långsiktigt med personalens kompetensutveckling. Utredningen drar slutsatsen att så skulle vara fallet. Slutsatsen baseras på att ett godkännande enligt LOV gäller tills vidare samt på att LOV, tack vare att utföraren endast ersätts för belagda platser, skulle ges ekonomiska incitament att satsa på kvalitetshöjande åtgärder, t ex kompetensutveckling av personal.
- Utredningen föreslår att så kallade tilläggstjänster tillåts. Förfrågningsunderlaget bör dock innehålla tydliga krav på att tilläggstjänster inte får vara obligatoriska för att en person ska kunna välja ett visst boende. Vidare föreslås att alla tilläggstjänster som erbjuds den enskilde, och för vilken särskild avgift tas ut, ska godkännas av Uppsala kommun.

- ÄLN fattade under våren 2012 beslut om den enskildes rätt att välja vård- och omsorgsboende. Rätten att välja infördes den 1 november 2012 och idag kan de enskilde fritt välja mellan de boenden som nämnden har upphandlat enligt LOU. Det kösystem som har byggts upp behöver inte ändras om LOV införs.
- I samband med att rätten att välja boende infördes gav ÄLN kontoret i uppdrag att ta fram ett verktyg för att presentera vård- och omsorgsboenden på kommunens webbplats. Verktyget ska också göra det möjligt för medborgarna att jämföra vissa kvalitetsmått. Om nämnden fattar beslut om att införa LOV i vård- och omsorgsboenden bör information om de boenden som finns att välja mellan presenteras i det systemet.
- Utredningens bedömning är att biståndshandläggarnas roll inte påverkas av att LOV införs.

Bilaga 1. Utredningens frågeställningar

- Vilka möjligheter finns att införa LOV i de entreprenadupphandlade boendena?
- Är det möjligt att överföra hyreskontrakten för de boenden som kommunen idag hyr till företag som är villiga att bedriva verksamhet enligt LOV? Hur kan en sådan överföring i så fall genomföras?
- Kan besittningsrätten påverkas genom att LOV införs om kommunen väljer att fortsatt hyra ut lokalerna?
- Vilka övriga för- och nackdelar finns med att införa LOV i de entreprenadupphandlade boendena?
- I vilken utsträckning kan kommunen tillåta att privata utförare/egen regi själva uppför och äger fastigheten för vårdboende? Vilka konsekvenser får olika ägarformer för nämndens möjligheter att häva avtal?
- Hur kan LOV införas i de av kommunen ramupphandlade boendena?
- Vilka för- och nackdelar finns med att införa LOV i de ramupphandlade boendena?
- Vilka erfarenheter finns från andra kommuner, SKL osv när det gäller att tillämpa LOV vid upphandling av vård- och omsorgsboenden?
- Är det möjligt att parallellt tillämpa LOV och LOU vid upphandling av vård- och omsorgsboenden? Vilka för- och nackdelar finns med att tillämpa bägge lagarna parallellt?
- Ska auktorisation ske löpande eller intervallvis? Hur gör andra kommuner?
- Vad kan LOV ge för ekonomiska konsekvenser för äldrenämndens verksamhet?
- Vilken ersättningsnivå kan vara rimlig om LOV införs? Påverkas nivån på något sätt om LOV införs parallellt med LOU?
- Vad innebär LOV för kommunens huvudmannaskap för äldreomsorgen ur ett långsiktigt perspektiv? Vem tar ansvar om utförare går i konkurs?
- Kan införande av LOV öka utförarnas vilja att arbeta långsiktigt med kompetensutveckling (tack vare att treårsavtalen enligt LOU upphör).
- Vad innebär ett införande av LOV för utbud och efterfrågan på vårdboendeplatser? Hur säkrar kommunen sitt lagreglerade ansvar att tillhandahålla vårdboendeplats inom 3 månader om det finns ett underskott av platser?
- Hur påverkas äldrenämndens arbete för individ- och avtalsuppföljning givet ett införande av LOV?
- Enligt LOV ges privata utförare möjligheten att erbjuda tilläggstjänster, men inte egen-regiverksamhet. Hur påverkar detta konkurrensneutraliteten mellan utförarna ur ett vårdboendeperspektiv? Vilka tilläggstjänster ska man kunna välja som individ på ett vårdboende?

- Vilket ansvar har kommunen för att följa upp erbjudanden utföraren gör inom sin verksamhet som inte ingår i de grundläggande ska-kraven i auktorisationsunderlaget.
- Vilket system behövs för att den enskilde ska kunna fatta ett informerat beslut om vårdboende?
- Hur påverkas/förändras biståndshandläggarens roll?
- Hösten 2012 införs möjligheten att välja mellan de boenden som tidigare har upphandlats enlig LOU. I samband med införandet byggs ett kösystem upp. Behöver det kösystemet ändras om LOV införs?

Dnr: ALN-2012-0057

Förfrågningsunderlag för godkännande av utförare i Uppsala kommuns valfrihetssystem inom vård- och omsorgsboende

2014

Uppsala KOMMUN
KONTORET FÖR HÄLSA, VÅRD OCH OMSORG

Fastställt av äldrenämnden
2013-10- 02, § 169

Innehållsförteckning

1. Allmän orientering 4
1.1 Beskrivning av upphandlingen 4
1.2 Läsförståelse 4
1.3 Referensnummer 5
1.4 Den upphandlande myndigheten 5
1.5 Beskrivning av tjänsten 5
1.6 Befolkningsunderlag och behovsanalys 6
1.7 Information om val och avgifter i valfrihetssystemet 7
1.7.1 Information till enskilda om godkända leverantörer 7
1.7.2 Kapacitetstak 7
1.7.3 Ickevalsalternativ 7
1.7.4 Samverkan vid utflyttning 7
1.8 Handläggningstid och ansökans giltighetstid 7
1.9 Godkännande och kontraktsskrivning 8

2. Administrativa krav 9
2.1 Frågor om upphandlingen 9
2.1.1 Kontaktperson 9
2.2 Förutsättningar för att lämna in ansökan 9
2.2.1 Ansökans form och tillåtna sätt att lämna in ansökan 9
2.3 Upphandlingssekretess 10
2.4 Insyn 10
2.5 Lagar, förordningar och föreskrifter 10

3. Krav på sökande (kvalificeringskrav) 11
3.1 Uteslutning av sökande enligt 7 kap. LOV 11
3.2 Registrering av företag 11
3.3 Ekonomisk ställning 11
3.4 Krav på IT-system 12
3.5 Verksamhetsansvarig och ledning m.m. 13
3.6 Underleverantör 14
3.7 Krav på miljö och sociala hänsyn 14
3.8 Ledningssystem för kvalitet 15

4. Krav på tjänstens utförande 15
4.1 Krav på ledningssystem för kvalitet 15
4.1.1 Ledningssystemets huvud- och delprocesser 15
4.1.2 Synpunkter och klagomål på verksamheten 15
4.1.3 Avvikelser i verksamheten 16
4.1.4 Lex Sarah 16
4.1.5 Lex Maria 17
4.1.6 Samverkan 17
4.1.7 Systematiskt förbättringsarbete 18
4.2 Personal- och säkerhetsfrågor 18
4.2.1 Personalens kompetens och kompetensutveckling 18
4.2.2 Arbetsrättsliga förhållanden 20
4.2.3 Bemanning 20
4.2.4 Sekretess och tystnadsplikt 21

4.2.5 Brand och säkerhet samt kris- och katastroforganisation 21
4.3 Genomförande av insatsen 22
4.3.1 Boendekedjan 22
4.3.2 Social dokumentation 23
4.3.3 Mat och måltider 23
4.3.4 Aktiv och meningsfull tillvaro 24
4.3.5 Aktiviteter och utevistelse 24
4.3.6 Tilläggstjänster 25
4.3.7 Hantering av privata medel/Fakturadebitering 26
4.3.8 Tillgänglighet 26
4.4 Hälso- och sjukvård samt rehabilitering 27
4.4.1 Utförande av hälso- och sjukvårdsinsatser samt rehabilitering 27
4.4.2 Hälso- och sjukvårdsdokumentation 28

5. Avtal 29
5.1 Allmänna avtalsvillkor 29
5.2 Kommersiella villkor 29
5.2.1 Ersättning 29
5.2.2 Prisjustering 30
5.2.3 Betalningsvillkor 30
5.2.4 Dröjsmål med betalning 31
5.2.5 Beställarens kostnadsansvar 31
5.2.6 Utförarens kostnadsansvar 31
5.2.7 Den enskildes kostnadsansvar 31
5.3 Ansvar och villkor för samarbete mellan parterna 31
5.3.1 Överlåtelse av rättigheter och skyldigheter 31
5.3.2 Informationsskyldighet 32
5.3.3 Ansvarsförsäkring 32
5.3.4 Force majeure 32
5.3.5 Skadestånd och viten 32
5.3.6 Hävning 32
5.3.7 Tvistlösning, tillämplig lag 33
5.4 Avtalsuppföljning 33
5.4.1.1 Uppföljning av den utförda tjänsten 33
5.4.1.2 Ansvar och sanktioner vid fel eller brister 34

6. Bilageförteckning 34

1. Allmän orientering

1.1 Beskrivning av upphandlingen

Denna upphandling avser vård- och omsorgsboenden enligt lagen om valfrihetssystem (LOV). Äldrenämnden i Uppsala kommun beslutade den 2 oktober 2013 att införa LOV inom vård- och omsorgsboende. Syftet med valfrihetssystemet är att öka den enskildes valfrihet, delaktighet och inflytande. Syftet är vidare att skapa incitament för ökad mångfald samt att ge utförarna utökad möjlighet till kvalitetsprofilering.

Valfrihetssystemet innebär att invånare i Uppsala kommun som har beviljats vård- och omsorgsboende har rätt att välja bland de vård- och omsorgsboenden som kommunen har upphandlat. Utföraren garanteras inte någon volym i denna upphandling eftersom det är den enskilde som väljer boende.

Uppsala kommun har idag entreprenadupphandlade boenden där kommunen hyr fastigheten och driften har upphandlats enligt LOU. Vidare finns ramupphandlade boenden där kommunen enligt LOU har upphandlat platser i boenden där utföraren äger eller hyr fastigheten.

Äldrenämndens utgångspunkt är att öka andelen boenden upphandlade enligt LOV. De privata utförare, som kommunen redan har ramavtal med efter upphandling enligt LOU, måste därför, i god tid innan nuvarande avtal löper ut, ha deltagit och blivit godkända i denna upphandling enligt LOV för att fortsättningsvis kunna ingå i kommunens valfrihetssystem.

Korttidsvård och boende inriktade på en speciell målgrupp ingår inte i valfrihetssystemet.

1.2 Läsförståelse

I förfrågningsunderlaget används olika begrepp som förklaras i nedanstående stycken:

HVK	Kontoret för hälsa, vård och omsorg
ÄLN	Äldrenämnden
Sökande	Avser den som lämnar en ansökan om att enligt detta förfrågnings-underlag tillhandahålla vård- och omsorgsboende åt Uppsala kommun.
Utförare	Avser sökande som erhållit avtal och uppdrag att utföra beställda insatser. När det gäller ansvaret att bedriva hälso- och sjukvård används i vissa fall begreppet vårdgivare.
Myndighet	Avser här den del av HVK som fattar biståndsbeslut och följer upp dessa på individnivå - avdelningen för individuellt stöd (AIS)
SoL	Socialtjänstlagen (SoL 2001:453)
HSL	Hälso- och sjukvårdslagen (HSL 1983:763)
Biståndshandläggare	En av kommunen anställd tjänsteman (biståndshandläggare) som utreder, bedömer (biståndsbedömning) och fattar beslut (biståndsbeslut) utifrån gällande lagstiftning och riktlinjer.

Beställning	Det avrop som biståndshandläggaren gör till utföraren utifrån biståndsbeslutet.
Den enskilde	En person som blivit beviljad vård- och omsorgsboende.
Brukare	En grupp av personer beviljade vård- och omsorgsboende.
Genomförandeplan	En plan som utföraren upprättar tillsammans med den enskilde och som beskriver hur insatserna ska genomföras.
Särskilt boende	Socialtjänstlagens samlingsnamn för boenden för äldre som beviljas genom biståndsbeslut. I Uppsala kommun är samlingsnamnet vård- och omsorgsboenden. Dessa är i sin tur indelade i bl a omvårdnadsboenden och demensboenden.
Enhet	Används för ett helt vård- och omsorgsboende.
Avdelning	En sammanhållen del av en enhet som innehåller max 10 lägenheter.

Äldrenämndens värdegrund innebär; trygghet, inflytande, tillgänglighet, oberoende, respekt och bemötande.

Äldrenämndens värdighetsgarantier uttrycker såväl individens rättigheter som utförarens skyldigheter och med värdegrunden som utgångspunkt beskrivs därmed den riktning i vilken värdegrundsarbetet inom äldrenämndens ansvarsområde ska utvecklas.

1.3 Referensnummer

Varje ansökan får ett referensnummer och registreras därefter i kommunens dokument- och ärendehanteringssystem, DokÄ.

1.4 Den upphandlande myndigheten

Uppsala kommuns äldrenämnd är ansvarig myndighet för att tillhandahålla platser i vård- och omsorgsboenden. Ansökningar hanteras av kontoret för hälsa, vård och omsorg.

ÄLN är ansvarig för myndighetsfrågor när det gäller personer 65 år och äldre. För personer 21-64 år ligger motsvarande ansvar på nämnden för hälsa och omsorg. Vid behov ska platser även kunna disponeras av person under 65 år. HVK arbetar på uppdrag från båda nämnderna.

1.5 Beskrivning av tjänsten

Vård och omsorg
Vården och omsorgen som ges på vård- och omsorgsboendet ska ge den enskilde möjligheten att bo kvar livet ut.

Hälso- och sjukvård
Utföraren ansvarar för att behovet av hälso- och sjukvård samt omvårdnad uppfylls upp till och med sjuksköterskenivå. Sjuksköterskekompetens ska finnas dygnet runt. Utföraren ansvarar för sjukvård kl 07.00-22.00.

Utföraren ska tillgodose behov av insatser från arbetsterapeut och sjukgymnast.

Natthemsjukvård
I Uppsala kommun finns natthemsjukvård organiserad centralt med Uppsala kommun, Vård & bildning, som utförare. Verksamheten bedrivs från kl 22.00 till kl 07.00 alla dagar och är kostnadsfri för utföraren.

Hemvårdsenhet
Primärvårdens Hemvårdsenhet ansvarar för läkartillsyn på vård- och omsorgsboendena. Utföraren ansvarar för att kontakt tas med läkare vid behov. Läkartillsynen är kostnadsfri för utföraren.

Omsorg
Innehållet i vården ska bygga på en god omvårdnad och vara individuellt planerad. Vården ska utföras i enlighet med lagstadgat biståndsbeslut (ny lag från 2014-01-01).

Utföraren ska arbeta med preventiva åtgärder mot funktionsbortfall hos den enskilde och skapa förutsättningar för individuellt anpassade aktiviteter utifrån kognitiv och fysisk svaghet. Vård, omsorg och service ska ges flexibelt och den enskilde ska ges största möjliga inflytande. Den enskilde ska utifrån sina funktionsförmågor kunna påverka och delta i sociala och hälsofrämjande aktiviteter. Utföraren ska följa forskning och utveckling och implementera den i sin verksamhetsutveckling.

1.6 Befolkningsunderlag och behovsanalys

För närvarande är 13,54 procent av kommunens invånare 80 år och äldre beviljade plats i vård- och omsorgsboende. Motsvarande andel i gruppen 65-79 år är 1,3 procent. Antalet äldre personer förväntas öka väsentligt i Uppsala kommun under de kommande åren. Nedanstående tabeller visar ökat antal personer per år samt kommunens ökade behov av platser i vård- och omsorgsboende om andelen personer beviljade boende (servicegraden) ligger konstant.

Tabell 1. Andel personer beviljade plats i vård- och omsorgsboende (servicegrad)

Andel personer 80-w	13,54%
Andel personer 65-79 år	1,30%

Tabell 2. Ökat antal personer 80-w och ökat behov av platser (konstant servicegrad)

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Ökat antal personer per år	20	101	122	192	211	265	338	316	362	587	719	851
Ökat behov av platser	3	14	17	26	29	36	46	43	49	79	97	115

Tabell 3 Ökat antal personer 65-79 år och ökat behov av platser (konstant servicegrad)

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Ökat antal personer per år	1240	992	875	707	792	644	615	514	598	289	51	-163
Ökat behov av platser	16	13	11	9	10	8	8	7	8	4	1	-2

Tabell 4 Summa ökning 65-w (summa tabell 2-3)

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Öknat behov av platser per år	19	27	28	35	39	44	54	49	57	83	98	113
Ackumulerad ökning fr o m 2013	19	45	73	108	147	192	245	295	352	435	533	646

Tabell 4 visar behovet av platser prognostiseras öka med 19 platser år 2013. År 2014 är prognosen ett ökat behov av ytterligare 27 platser vilket ger en ackumulerad ökning på 45 platser.

ÄLN införde under hösten 2012 rätten för personer beviljade vård- och omsorgsboende att välja vid vilket av de boenden som upphandlats enligt LOU som personen vill bo. En slutsats som redan nu kan dras är att boenden belägna i Uppsala stad är mest efterfrågade.

1.7 Information om val och avgifter i valfrihetssystemet

1.7.1 Information till enskilda om godkända leverantörer

Inom Uppsala kommun tillämpas ett valfrihetssystem för vård- och omsorgsboenden som innebär att den enskilde fritt kan välja bland alla utförare och boenden som ÄLN har avtal med. Om det är fullt på det vård- och omsorgsboende som den enskilde vill flytta till finns möjlighet att ställa sig i kö till tre boenden. Den enskilde har rätt att stå kvar i kön även om han eller hon väljer att flytta till ett annat boende i avvaktan på att en plats ska bli ledig på något av de boenden som valts.

Den enskilde kan få information om vilka utförare som finns att välja mellan på flera olika sätt. På kommunens hemsida, www.uppsala.se, finns idag information. Hösten 2013 tas ett nytt system i bruk där den enskilde kan jämföra fakta och kvalitetsuppgifter om de boenden som finns att välja mellan. Biståndsbedömarna kommer också att informera om vilka utförare som finns att välja bland i samband med att den enskilde ska välja utförare. Skriftlig information kommer att finnas tillgänglig för den som begär det.

Utföraren har rätt att marknadsföra sin verksamhet. Marknadsföring ska utformas på ett sådant sätt att den enskilde inte uppfattar den som påträngande eller i övrigt stötande.

1.7.2 Kapacitetstak

Sökande har rätt att själva specificera antal platser, fördelade på omvårdnads- och demensplatser, som tillhandahålls inom ramen för valfrihetssystemet.

1.7.3 Ickevalsalternativ

Den upphandlande myndigheten ska enligt LOV tillhandahålla ett ickevalsalternativ för de personer som inte vill eller kan göra ett aktivt val. I Uppsala kommun erbjuds i första hand entreprenadupphandlade platser som ickevalsalternativ. Om inga sådana platser finns tillgängliga kommer det LOV-upphandlade boendet som har lediga platser och som ligger närmast den enskildes ordinarie boende att erbjudas.

1.7.4 Samverkan vid utflyttning

Avlämnande och mottagande vård- och omsorgsboende ska i samverkan med myndigheten bidra till smidig och säker informationsöverföring och övergång.

1.8 Handläggningstid och ansökans giltighetstid

Uppsala kommun tillämpar ett system med fyra ansökningsperioder. Avtal skrivs 1,5 månad efter det datum ansökan ska ha inkommit under förutsättning att inkommen ansökan är komplett och alla ska-krav är uppfyllda. Sista dag för ansökan och datum för godkännande redovisas i nedanstående tabell.

Sista ansökningsdag	Datum för godkännande
1 februari	15 mars
1 maj	15 juni
1 augusti	15 september
1 november	15 december

Driftstart ska ske senast tre år efter det att Uppsala kommun meddelat godkännande. Med driftstart avses den dag som den förste personen flyttar in på vård- och omsorgsboendet. Uppsala kommun medger driftstart under förutsättning att utföraren uppfyller kraven i det förfrågningsunderlag som låg till grund för godkännandet.

Om byggprocessen blir fördröjd ska utföraren kontakta Uppsala kommun och meddela detta. Uppsala kommun har då möjlighet att förlänga tiden till dess att driftstart kan ske.

1.9 Godkännande och kontraktsskrivning

För att bli godkänd utförare i Uppsala kommun och teckna avtal med äldrenämnden ska sökande i bekräfta att förfrågningsunderlagets samtliga ska-krav är uppfyllda. För vissa grundläggande ska-krav ska sökande även beskriva hur de ska uppfyllas. Alla sökande som uppfyller de krav som anges i förfrågningsunderlaget, och som inte har uteslutits med stöd av 7 kap 1 § LOV, kommer att skriftligen godkännas.

Efter godkännandet får företaget, så snart det är möjligt, via HVK viss information, t ex utbildning i IT-system och information om biståndshandläggningen. Avtal tecknas därefter utan dröjsmål mellan äldrenämnden och den sökande.

Avtalet är giltigt i tre år från det datum som det tecknas. Om utföraren önskar fortsatt deltagande i valfrihetssystemet efter denna period, ska ny ansökan inlämnas senast sex månader före avtalets utgång.

Utförare är skyldig att verkställa beställningar inom ramen för äldrenämndens godkännande.

Endast utförare som ansöker om godkännande för vård- och omsorgsboenden som geografiskt är belägna inom Uppsala kommun kommer att godkännas.

2. Administrativa krav

2.1 Frågor om upphandlingen

För frågor gällande förfrågningsunderlaget eller ansökningsprocessen hänvisas den sökande att kontakta HVK:s kontaktperson.

2.1.1 Kontaktperson

Kontaktperson för ansökan är Ingrid Jansson, uppdragsstrateg.
Kontoret för hälsa, vård och omsorg
753 75 Uppsala kommun
Telefon: 018-727 08 01, e-post: ingrid.jansson@uppsala.se

2.2 Förutsättningar för att lämna in ansökan

Företag som önskar bli utförare av vård- och omsorgsboende i Uppsala kommun ska vid ansökan uppfylla krav i detta förfrågningsunderlag samt inlämna efterfrågade bilagor och sanningsförsäkran.

2.2.1 Ansökans form och tillåtna sätt att lämna in ansökan

Ansökan, som utgörs av ifyllt ansökningsformulär, vilket erhålls av ovan angiven kontaktperson, ska vara skriftlig, egenhändigt undertecknad och utfärdad på svenska. Ansökan ska baseras på denna handling samt handlingar i bilageförteckning och eventuella kompletteringar av dessa som skett under ansökningstiden.

Sökande förutsätts ha skaffat sig kännedom om verksamhetsområdet och de lokala förutsättningarna.

Till ansökan ska nedanstående intyg bifogas:

- Kopia på registreringsbevis från Bolagsverket
- Kopia på F-skattesedel
- Blankett SKV 4820, ifylld av Skatteverket och inte mer än 6 månader gammal.
- För LOV ifyllt intyg/sanningsförsäkran. (Bilaga 1)
- Kopia på ansvarsförsäkring
- Kreditomdöme med lägst riskklass 3 från UC
- Tillstånd för den verksamhet som anbudsgivaren ska driva ska finnas senast vid driftstart

Ansökan inlämnas till
Uppsala kommun
Kontoret för hälsa, vård och omsorg
753 75 Uppsala

2.3 Upphandlingssekretess

När en handling inkommer till HVK betraktas den som offentlig om inget annat anges. Begärs sekretess ska den sökande precisera vilka uppgifter som den sökande anser ska omfattas av sekretess genom att hänvisa till exakta sidor, delar eller avsnitt av ansökan. För att underlätta kontorets prövning bör den sökande beskriva varför dessa delar önskas sekretessbelagda.

2.4 Insyn

Kontoret för hälsa, vård och omsorg och äldrenämnden har rätt till insyn i utförarens verksamhet. Anledningen till detta är att möjliggöra uppföljningar på individ- och avtalsnivå.

Ska-krav	Kontrollpunkter	Vid brist
Årsredovisning (bokslut, verksamhetsberättelse och revisionsrapport) ska på begäran redovisas till beställaren	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2

2.5 Lagar, förordningar och föreskrifter

Sökande ska vara förtrogen med och följa kommunens styrdokument samt alla inom området gällande lagar, förordningar och föreskrifter.

Ska-krav	Kontrollpunkter	Vid brist
Utförare ska ha ingående kunskap om hälsa, vård och omsorg, vara väl insatt i och följa styrdokument såsom lagar, förordningar, författningar, föreskrifter och allmänna råd, nationell handlingsplan för äldrepolitiken, nationell värdegrund, inriktningsmål och program för vård och omsorg för äldre i Uppsala kommun. Styrdokumenten anges på www.uppsala.se/hvk-utforare	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2
Utförare ska ansvara för att ständigt hålla sig uppdaterad på nyheter och ändringar i styrdokument lagar, förordningar, författningar, föreskrifter och allmänna råd	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2
Utförare ska bedriva god och säker vård och omsorg enligt vetenskap, beprövad erfarenhet och evidens med ständig kvalitetsutveckling	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2
Utförare ska ha ingående kunskap om och bedriva verksamhet enligt en dokumenterad värdegrund som överensstämmer med äldrenämndens värdegrund för vård och omsorg, samt i enlighet med den av äldrenämndens beslutade lokala värdighetsgarantin.	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2

3. Krav på sökande (kvalificeringskrav)

3.1 Uteslutning av sökande enligt 7 kap. LOV

En sökande kan uteslutas om denne är i konkurs eller likvidation, är under tvångsförvaltning eller är föremål för ackord eller tillsvidare har inställt sina betalningar eller underkastats näringsförbud. Den sökande kan även uteslutas om denne är föremål för ansökan om ovanstående.

En sökande kan uteslutas från att delta i upphandlingen om denne genom en lagakraftvunnen dom har dömts för brott avseende yrkesutövningen eller gjort sig skyldig till ett allvarligt fel i yrkesutövningen.

Ska-krav	Kontrollpunkter	Vid brist
Utförare ska inte befinna sig i sådana omständigheter, eller vara dömd för sådana brott, som framgår av LOV 7 kap 1§§	Vid godkännande Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2

3.2 Registrering av företag

För att bedriva verksamhet inom Uppsala kommuns valfrihetssystem har sökanden ett registrerat företag hos Bolagsverket.

Ska-krav	Kontrollpunkter	Vid brist
Utförare ska vara registrerad hos Bolagsverket och uppvisa registreringsbevis	Vid godkännande/ Uppföljning	Uteslutning

3.3 Ekonomisk ställning

För att bedriva verksamhet inom Uppsala kommuns valfrihetssystem ska den sökande ha en tillräckligt stabil ekonomi för att kunna genomföra uppdraget.

Ska-krav	Kontrollpunkter	Vid brist
Utförare ska senast när verksamheten startar inneha F-skattesedel	Vid ansökan	Uteslutning
Utförare ska följa överenskommelsen mellan Uppsala kommun och Skatteverket om prevision	Vid ansökan	Uteslutning
Sökande ska ha en stabil ekonomisk/finansiell bas och ha ekonomiska förutsättningar att fullgöra uppdraget	Vid ansökan	Uteslutning
Sökande ska ha ett kreditomdöme som lägst är riskklass tre (3) hos UC	Vid ansökan	Uteslutning

Ska-krav	Kontrollpunkter	Vid brist
Utföraren ska genast informera beställaren om händelse av något slag inträffar som kan komma att påverka fullgörandet av detta avtal.	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2

3.4 Krav på IT-system

Kommunen har ett antal gemensamma datasystem för att redovisa, utläsa och överföra uppgifter inom vård och omsorg. Utföraren är skyldig att använda de av kommunen anvisade systemen. Beställaren tillhandahåller licenser, programvaror och initialt en första utbildning till användare. Utföraren ansvarar för sina egna driftskostnader, investeringar och inköp av nödvändig utrustning, eventuellt integreringsarbete med kommunens egna system samt löpande utbildning av anställda.

Systemen är:

Prator
Landstinget i Uppsala län och kommunerna i Uppsala län har ett databaserat elektroniskt informationsöverföringssystem som används mellan slutenvården, primärvården samt kommunens hälso- och sjukvård och socialtjänst.

Hjälpmedelssystem
Uppsala kommun har ett IT-baserat system för att kunna hantera den individuella tekniska hjälpmedelsförsörjningen.

Klipp
Landstinget i Uppsala län, Uppsala Kommun och Uppsala Universitet hanterar administrativt den kliniska praktiken i ett webbaserat IT-stöd.

Siebel/Kundportalen för omsorg och stöd
Siebel är ett elektroniskt verksamhetssystem för vård och omsorg som innehåller dokumentation och kommunikation med myndigheten. Kundportalen är ett kommunikationssystem mellan kund och utförare.

SITHS-kort
SITHS-kort gäller för all anställd personal i Uppsala kommun. Utföraren ansvarar för att beställa och betala nya SITHS-kort för nyanställda.

De elektroniska administrativa vård- och omsorgssystemen ska vara kostnadsfria för utföraren.

Ytterligare IT-system
Under avtalsperioden kan ytterligare IT-system komma att införas eller förändras. Utförarens skyldighet är densamma som för de redan befintliga.

Ska-krav	Kontrollpunkter	Vid brist
Utförare ska använda av beställaren anvisade IT-system	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2
Utförare ska ha bredbandsanslutning och webbläsare som har den kapacitet som de av kontoret för hälsa, vård och omsorg anvisade systemen kräver	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2
Representanter hos utförare ska genomgå av kommunen anordnade IT-utbildningar för uppkoppling mot, och kunskap av, kommunens IT-system	Vid godkännande/ Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2
Utförare ska ha kompetens som fodras för informationshantering via kommunens IT-baserade verksamhetssystem	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2
Utförare ska kunna ta emot och lämna elektronisk information till äldrenämnden på ett sådant sätt att uppgifterna kan hanteras av kommunens administrativa system	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2
Utförarens personal ska ha erforderlig datakunskap	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2

3.5 Verksamhetsansvarig och ledning m.m.

För att bedriva vård- och omsorgsboende i Uppsala kommun krävs utbildning och erfarenhet inom verksamhetsområdet för ansvarig chef för verksamheten (regionchef, affärsområdeschef eller likande) och enhetschef.

Ska-krav	Kontrollpunkter	Vid brist
Ansvarig chef för verksamheten ska ha relevant högskoleexamen samt minst tre års dokumenterad erfarenhet av arbetsledande ställning inom området vård- och omsorg	Vid godkännande Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2
Chef med ansvar för den dagliga driften på enheten ska ha relevant högskoleexamen med minst två års erfarenhet av arbete inom arbetsområdet	Vid godkännande Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2
I de fall ansvarig chef för verksamheten inte har legitimation inom hälso- och sjukvårdsområdet ska ansvarig för hälso- och sjukvården utses och denne ska ha legitimation med hälso- och sjukvårdskompetens och följa vad som framgår av hälso- och sjukvårdslagen samt av SOSFS 1997:8 (M) avseende verksamhetschef inom hälso- och sjukvård	Vid godkännande Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2
För varje chef ska utföraren ha en namnangiven ersättare vid frånvaro	Vid godkännande Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2

3.6 Underleverantör

För utföraren finns möjlighet att anlita underleverantör för delar av sitt uppdrag. Utföraren ansvarar för att underleverarantören följer samma krav som äldrenämnden ställt på utföraren. Eventuella brister hos underleverantör svarar alltid utföraren för.

Ska-krav	Kontrollpunkter	Vid brist
Utförare ska meddela äldrenämnden namn och organisationsnummer för underleverantörer som avses anlitas och få dessa godkända av äldrenämnden	Vid godkännande Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2
Utförare ska säkerställa att underleverantör, under hela avtalsperioden, uppfyller samma kvalitetskrav som ställs på utföraren	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2

3.7 Krav på miljö och sociala hänsyn

Uppsala kommun har en policy för hållbar utveckling, detta styrdokument är det som utförare ska anpassa sig efter när man är en utförare av vård- och omsorgsboende i Uppsala kommun.

Den sociala miljön ska präglas av en humanistisk människosyn med alla människors lika värde.

Ska-krav	Kontrollpunkter	Vid brist
Fastigheten, byggnationerna och utemiljön, ska uppfylla samtliga myndighetskrav som ställs på ett vård- och omsorgsboende.	När ansökan inkommer	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2
Boendet ska vara inrett och utrustat så att miljön motsvarar målgruppens behov. Detta gäller både den fysiska tillgängligheten till boendet och tekniska hjälpmedel. Där ska basutrustning finnas, t e x vårdsäng, personlyft, ståstöd, gåbord, hygienstol samt behandlande madrass t o m sårkategori 1.	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2
Utförare ska se till att verksamheten präglas av ett miljötänkande och bidra till att bevara en god miljö	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2
Utförare ska ha dokumenterade rutiner för misstanke om brott riktad mot enskild. Misstanke om brott riktad mot enskild ska omedelbart polisanmälas och rapporteras till beställaren	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2
Verksamhet, där särskild profilering förekommer, ska bedrivas med full respekt för den enskildes egna värderingar, även om dessa inte överensstämmer med verksamhetens angivna profilering.	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2
Utförare ska arbeta aktivt med jämställdhetsintegrering och säkerställa att vård och omsorg utformas på ett jämställt sätt	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2

3.8 Ledningssystem för kvalitet

Ett ledningssystem fastställer principer för ledningen i syfte att på ett strukturerat sätt beskriva inom vilka områden verksamheten fortlöpande utvecklar och säkrar kvaliteten i verksamheten.

Ledningssystemet beskriver samtliga delar i verksamheten och kan därmed innehålla flera processer med tillhörande rutiner än vad som kravställs i Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2011:9).

Ska-krav	Kontrollpunkter	Vid brist
Utförare ska följa Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2011:9) om ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete	Vid godkännande Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2
Utförarens ledningssystem ska innehålla processer för verksamhetens samtliga delar	Vid godkännande Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2

4. Krav på tjänstens utförande

4.1 Krav på ledningssystem för kvalitet

Utförare som har avtal med äldrenämnden ska ha ett ledningssystem. Ledningssystemet innehåller dokumenterade processer, aktiviteter och rutiner för verksamhetens samtliga delar. Systemet beskriver också hur riskanalyser, egenkontroller samt hantering av synpunkter, klagomål och avvikelser ligger till grund för ett systematiskt förbättringsarbete.

4.1.1 Ledningssystemets huvud- och delprocesser

Ledningssystemet kan ses som en ram som inkluderar ett fåtal övergripande huvud-/ eller kärnprocesser.

Ska-krav	Kontrollpunkter	Vid brist
Utförare ska identifiera, beskriva samt fastställa (dokumentera) verksamhetens processer på ett överskådligt sätt	Vid godkännande Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2
Utförare ska utifrån identifierade processer beskriva samt fastställa (dokumentera) varje delprocess/aktivitet i en eller flera rutiner	Vid godkännande Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2
Utförare ska i rutinen beskriva hur aktiviteten utförs och hur ansvaret är fördelat	Vid godkännande Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2

4.1.2 Synpunkter och klagomål på verksamheten

Synpunkts- och klagomålshantering ingår i utförarens ledningssystem. Syftet är att systematiskt samla upp och analysera uppkomna synpunkter och klagomål. Detta inkluderar även uppföljningsrapporter från olika myndigheter.

Ska-krav	Kontrollpunkter	Vid brist
Utförare ska ha rutin som beskriver hur rapporter, synpunkter och klagomål tas emot, utreds, åtgärdas, sammanställs och analyseras	Vid godkännande Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2
Utförare ska rapportera till äldrenämnden efterfrågade uppgifter kring synpunkter och klagomål	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2
Utförare ska ha rutin och se till att medborgare, brukare, närstående och personal ges möjlighet att lämna synpunkter och klagomål både skriftligt och muntligt	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2

4.1.3 Avvikelser i verksamheten

Rutin för hantering av avvikelser ska ingå i utförarens ledningssystem.

Ska-krav	Kontrollpunkter	Vid brist
Utförare ska ha rutin som beskriver hur avvikelser tas emot, utreds, åtgärdas, sammanställs och analyseras	Vid godkännande Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2
Utförare ska rapportera till äldrenämnden efterfrågade uppgifter kring avvikelser	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2

4.1.4 Lex Sarah

Rutin för hantering av Lex Sarah ingår i utförarens ledningssystem.

Ska-krav	Kontrollpunkter	Vid brist
Utförare ska följa Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd samt upprätta rutiner kring utbildning, rapportering och anmälan enligt Lex Sarah	Vid godkännande Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2
Utförare ska skriftligen delge äldrenämnden rapport, utredning och anmälan av händelse enligt bestämmelser i Lex Sarah	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2

4.1.5 Lex Maria

Rutin för hantering av Lex Maria ingår i utförarens ledningssystem.

Ska-krav	Kontrollpunkter	Vid brist
Utförare ska, *från och med 2014-01-01*, ha dokumenterade rutiner och rapportera till medicinskt ansvarig sjuksköterska (MAS) eller medicinskt ansvarig för rehabilitering (MAR) vidtagna åtgärder, förslag till åtgärder, anmälan enligt Lex Maria samt beslut från Socialstyrelsen efter anmälan enligt Lex Maria	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2
Utförare ska rapportera risker för vårdskador samt händelser som medfört eller hade kunnat medföra risker för vårdskador samt händelser som medfört eller hade kunnat medföra en vårdskada till Socialstyrelsen, enligt Lex Maria	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2

4.1.6 Samverkan

Rutin för samverkan finns i utförarens ledningssystem. Samverkan såväl internt som externt är en förutsättning för att säkra kvalitén på de insatser som ges såväl inom socialtjänsten som inom hälso- och sjukvården. Samverkan avser även intern kommunikation inom enhetens vårdteam, mellan beställare och utförare, mellan utförare och utförare, mellan utförare och ideella sektorn, etc. Finns behov av samverkan mellan olika huvudmän tydliggörs detta i individuella planer.

Utföraren ansvarar för att den enskilde som är utskrivningsklar från sjukhuset kan tas emot i den egna bostaden. Om utföraren inte kan tillmötesgå den enskildes behov av insatser inom stipulerad tid belastas utföraren med kostnaden för utskrivningsklar till landstinget.

Ska-krav	Kontrollpunkter	Vid brist
Utförare ska ha rutin för och samverka med den enskilde, anhöriga, andra vårdgivare/utförare, organisationer/ huvudmän och den ideella sektorn	Vid godkännande Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2
Utförare ska följa "Policy för Uppsala kommuns samverkan med den ideella sektorn", samt den lokala överenskommelsen mellan föreningslivet och Uppsala kommun (LÖK)	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2
Samverkan med närstående och andra, för den enskilde viktiga personer, ska ske utifrån den enskildes önskemål och medgivande	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2
Utförare ska ansvara för att personer, efter sjukhusvistelse, kan komma tillbaka till vård- och omsorgsboendet inom den angivna tiden enligt lagen (1990:1404) om kommunernas betalningsansvar för viss hälso- och sjukvård. Efter den angivna tiden bär utföraren kostnadsansvaret vad gäller ersättning till landstingen	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2

Ska-krav	Kontrollpunkter	Vid brist
Utförare ska initiera eller medverka till samordnad individuell plan (SIP) när flera vårdgivare är involverade	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2
Brukarråd och anhörigträffar ska genomföras minst två gånger per år	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2
Utförare ska ha rutin för hur vård- och omsorg ges i trygga, väl samordnade och integrerade former i teamsamverkan med den enskilde	Vid godkännande Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2
Utförare ska ta emot grundskolans och gymnasiets elever i deras yrkesvägledning	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2
Utförare ska ingå i lokalt vård- och omsorgscollege	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2

4.1.7 Systematiskt förbättringsarbete

Rutin för ett systematiskt förbättringsarbete finns i utförarens ledningssystem.
Genom fortlöpande och regelbunden egenkontroll/intern granskning utvecklar utföraren sitt ledningssystem och sin verksamhet. Till grund för förbättring av processerna och rutinerna ligger forskning, evidensbaserade metoder, riskanalyser samt sammanställning av synpunkter, klagomål och avvikelser. Utföraren bör för detta ändamål årligen upprätta en sammanhållen kvalitetsberättelse.

Ska-krav	Kontrollpunkter	Vid brist
Utförare ska ha rutin för det systematiska förbättringsarbetet för att säkra verksamhetens kvalitet	Vid godkännande Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2
Utförare ska årligen upprätta en patientsäkerhetsberättelse, denna ska vid anmodan snarast inlämnas till äldrenämnden	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2

4.2 Personal- och säkerhetsfrågor

4.2.1 Personalens kompetens och kompetensutveckling

Rutin för personalbemanning och kompetensutveckling finns i utförarens ledningssystem. För att bedriva vård- och omsorgsboende i Uppsala kommun krävs kompetens och erfarenhet av den personal som finns anställd hos företaget. Utföraren utvecklar och säkrar kvaliteten i verksamheten genom att styra personalens kompetens och kompetensutveckling.

Ska-krav	Kontrollpunkter	Vid brist
Utförare ska till nyanställd personal ge tillräcklig introduktion om ledningssystem, verksamhetsmål, förfrågningsunderlag och uppdrag	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2
Utförare ska vid rekrytering av personal begära utdrag ur belastningsregistret	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2
Utförare ska omedelbart vidta erforderliga åtgärder och polisanmäla personal som misstänkts för att ha begått brott riktade mot den enskilde. I varje enskilt fall, enligt ovanstående, ska rapport avges till äldrenämnden	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2
Utförare ska ha utsedda volontärombud och aktivt söka samarbete med frivilligorganisationer	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2
Utförare ska säkerställa att hälso- och sjukvårdspersonal har formell kompetens vid anställning samt ges möjlighet att hålla sina yrkesspecifika kunskaper à jour under hela anställningstiden	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2
Utförare ska se till att nyrekryterad tillsvidareanställd vårdpersonal lägst har undersköterskeutbildning	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2
Utförare ska erbjuda eventuell outbildad tillsvidareanställd personal validering/undersköterskeutbildning	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2
Utförare ska tillhandahålla verksamhetsförlagd utbildning och följa avtalet mellan Uppsala kommun och Uppsala universitet	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2
Utförare ska ha legitimerad personal på företaget som har förskrivningsrätt för inkontinensartiklar och medicintekniska produkter	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2
Sjuksköterska ska ansvara för att omsorgspersonalen fortlöpande har grundläggande kunskap om hur läkemedel kan påverka den enskilde och om risker vid felaktig hantering av läkemedel	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2
Utförare ska ha ombud/sjuksköterska för palliativ vård	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2
Personal som vårdar personer med demenssjukdomar ska ha dokumenterad demensvårdskompetens. Demensvårds-kompetensen ska innehålla grundläggande kunskaper och färdigheter om demenssjukdomar, bemötande av människor med olika demenssymtom, det förväntade förloppet och de vård- och stödalternativ som kan erbjudas	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2
Nyrekryterad visstidsanställd omvårdnadspersonal och vikarier med anställning mer än sex månader, ska ha lägst gymnasieutbildning inom vård och omsorg eller undersköterskeutbildning	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2

Ska-krav	Kontrollpunkter	Vid brist
Personalen ska behärska svenska språket muntligt och skriftligt och vid behov tillägna sig kunskap om andra kulturer och religioner	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2
Personal ska tillägna sig kunskap om homo-, bi- och transsexuella identiteter	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2
Personal ska ges förutsättningar för fortlöpande kompetensutveckling som svarar mot verksamhetens behov och kunskapsutveckling inom verksamhetsområdet	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2
All personal ska ha en egen kompetensutvecklingsplan och kompetensutveckling i form av t.ex heldagskurs, studiebesök eller konferens två gånger per år	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2

4.2.2 Arbetsrättsliga förhållanden

Ska-krav	Kontrollpunkter	Vid brist
Utföraren ska i de fall utföraren inte har tecknat svenskt kollektivavtal ha arbetsskadeförsäkring, sjukförsäkring, tjänstepension och avtalspension motsvarande gällande svenskt kollektivavtal vilka ska tecknas och betalas för anställd personal.	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2
Utföraren ska kunna uppvisa intyg från försäkringsbolag och pensionsförvaltare vid begäran från beställaren.	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2

4.2.3 Bemanning

Ska-krav	Kontrollpunkter	Vid brist
Bemanning ska finnas dygnet runt i sådan omfattning att kvaliteten säkerställs i överensstämmelse med uppdraget, lagar och författningar och verksamhetens ledningssystem	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2
Avdelningar för personer med demenssjukdom ska ha personal på plats hela dygnet	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2
Bemanningen vid demensavdelningar ska anpassas till de boendes behov och vara minst två personer under dag- och kvällstid	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2
Grundbemanningen ska redovisas i ett täthetsschema. Bilaga 3.	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2

Ska-krav	Kontrollpunkter	Vid brist
Vad gäller omvårdnadspersonal ska samma bemanningstäthet finnas under veckans alla dagar	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2
Utförare ska säkerställa behov av insatser från sjuksköterska mellan kl 07.00-22.00. Kommunens natthemsjukvård ansvarar för hälso- och sjukvårdsinsatser mellan klockan 22.00 - 07.00	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2
Behov av insatser från arbetsterapeut och sjukgymnast ska tillgodoses	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2

4.2.4 Sekretess och tystnadsplikt

Rutin för sekretess och tystnadsplikt finns i utförarens ledningssystem. Tystnadsplikt innebär att utföraren varken i ord, handling, skrift eller på annat sätt får informera om något som rör den enskildes personliga förhållanden. Det gäller bland annat uppgifter om hälsotillstånd, familjesituation, utbildning, yrkesverksamhet, ekonomi eller uppgifter om adresser och telefonnummer. Sekretessen gäller alla muntliga och skriftliga personuppgifter.

Ska-krav	Kontrollpunkter	Vid brist
Utförare ska ansvara för att all personal inom verksamheten iakttar den tystnadsplikt för personal arbetande inom socialtjänst samt hälso- och sjukvård, detta gäller även underleverantörer, volontärer, studenter och praktikanter	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2
Utförare ska se till att all personal undertecknar dokument om tystnadsplikt	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2
Utförare ska hantera information så att sekretess garanteras. All kommunikation kring den enskilde bottnar i den enskildes samtycke till om och när information och dokumentation kan delges andra yrkeskategorier eller anhöriga	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2

4.2.5 Brand och säkerhet samt kris- och katastroforganisation

Rutin för brand och säkerhet finns i utförarens ledningssystem. Utföraren ansvarar för att följa de styrdokument som gäller kring brand och säkerhet och genomför riskanalyser hos den enskilde för att minimera risker inom området.

Rutin för lokal kris- och katastroforganisation finns i utförarens ledningssystem. Utföraren ansvarar för att följa de styrdokument som gäller kring extraordinära händelser och hålla en höjd beredskap i samband med sådana avvikelser.

Ska-krav	Kontrollpunkter	Vid brist
Utförare ska vara insatt i, och bedriva systematiskt brandskyddsarbete, i enlighet med de krav som gäller i lag	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2
Utförare ska göra en riskanalys med påföljande handlingsprogram för verksamheten så att säkerhet erhålls för den enskilde	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2
Utförare ska vara insatt i lagen SFS 2003:778 "om skydd mot olyckor" och vid förfrågan bistå med uppgifter till kommunens skadeförebyggande arbete	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2
Utförare ska tillse att all personal utbildas och fortbildas inom förebyggande säkerhets- och brandskyddsarbete under avtalsperioden	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2
Utförare ska känna till äldrenämndens kris- och beredskapsplan, vilken erhålls på begäran, samt medverka i kommunens planering och hantering vid kriser	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2
Utförare ska föra statistik över inträffade skador	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2
Utförare ska ha en krisplan med rutiner för verksamheten, t ex vid längre tids el- eller vattenavbrott	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2

4.3 Genomförande av insatsen

4.3.1 Boendekedjan

Äldrenämnden i Uppsala kommun har beslutat att processen vid verkställandet av beslut om särskilt boende ska genomföras inom tio dagar från det datum då särskilt boende erbjudits. Processen, som syftar till att minska väntetiden för verkställighet av beslut om särskilt boende, benämns "Boendekedjan". Boendekedjans 10-dagarsregel ska gälla för LOV-upphandlade platser såvida inte särskilda skäl, vilka ska godkännas av myndigheten föreligger.

Ska-krav	Kontrollpunkter	Vid brist
Utföraren ska, under förutsättning att enheten ej är fullbelagd, ta emot en enskild person som väljer utföraren	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2
Den enskilde och dennes närstående ska få den information och introduktion som behövs inför inflyttning till vård- och omsorgsboendet	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2
Informationen ska även lämnas skriftlig och innehålla namn och kontaktuppgifter till ansvarig chef, ansvarig sjuksköterska, kontaktman, ansvarig läkare, arbetsterapeut och sjukgymnast	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2

Informationsskriften ska delges sektionen för hemvård och boenden, avdelningen för individuellt stöd inom kontoret för hälsa, vård och omsorg	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2

4.3.2 Social dokumentation

Dokumentation ska göras i enlighet med Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om dokumentation vid handläggning av ärenden och genomförande av insatser enligt SoL, HSL, LVU, LVM, HSL och LSS, SOSFS 2006:5.

Ska-krav	Kontrollpunkter	Vid brist
Utförare ska, tillsammans med den enskilde, omsätta beställningen i en genomförandeplan där bl a den enskildes trygghet, inflytande, tillgänglighet och oberoende beaktas	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2
En kopia på genomförandeplanen ska vara biståndshandläggaren tillhanda inom 14 dagar om annat ej har överenskommits med biståndshandläggaren.	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2
Utförare ska i löpande anteckningar/journal dokumentera upprättande- samt uppföljningsdatum av genomförandeplan	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2
Genomförandeplanen ska utformas utifrån den enskildes behov och beskriva när och hur insatserna ska utföras samt hur angivna mål/delmål uppnås	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2
Utförare ska i löpande anteckningar/journal dokumentera hur arbetet tillsammans med den enskilde utförs för att uppnå mål/delmål samt hur den enskilde varit delaktig i utförandet av insatser	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2
Genomförandeplanen ska följas upp regelbundet/årligen, eller vid förändrade behov	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2
Utförare ska följa kommunens arkivreglemente så att alla inkommande, utgående och upprättade handlingar i verksamheten förvaras på ett betryggande sätt	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2

4.3.3 Mat och måltider

Rutin för mat och måltider finns i utförarens ledningssystem.

Ska-krav	Kontrollpunkter	Vid brist
Mat och matservering ska tillämpa äldrenämndens "Riktlinjer för mat, måltider och nutrition".	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2
Måltidsmiljön ska stimulera till lugna, trivsamma måltider.	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2

Ska-krav	Kontrollpunkter	Vid brist
Kostombud ska finnas.	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2
Den boende ska kunna välja mellan två olika rätter.	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2
Varje veckohelg ska ett av huvudmålen vara en trerätters festmåltid.	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2
Utföraren ska skapa en måltidsatmosfär som anger feststämning.	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2

4.3.4 Aktiv och meningsfull tillvaro

Ska-krav	Kontrollpunkter	Vid brist
Den enskilde ska stimuleras att använda sin förmåga att klara sig själv, att stärka funktioner och oberoende	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2
Den enskilde ska ges möjlighet att upprätthålla och skapa relationer som främjar social gemenskap och meningsfullhet	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2
Vid behov ska personal eller annan lämplig person följa med den enskilde till t ex frisör och sociala och kulturella aktiviteter	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2
Utförare ska aktivt ta emot och genomföra erbjudanden inom "Kultur i vården".	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2
Kulturombud ska finnas i verksamheten.	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2

4.3.5 Aktiviteter och utevistelse

Ska-krav	Kontrollpunkter	Vid brist
Möjlighet till en aktiv och meningsfull dag ska erbjudas utifrån kundens behov, fysiska och psykiska tillstånd och intressen.	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2
Varje dag ska formas så att den enskildes känsla av sammanhang stärks.	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2

Ska-krav	Kontrollpunkter	Vid brist
Utförare ska följa Uppsala kommuns policy gällande husdjur på vårdboenden	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2
Var och en som bor på boendet ska, utifrån sin genomförandeplan, få egen tid för aktivitet/samvaro minst 1 timme per vecka. (gäller ej utförande av personlig omvårdnad eller hjälp med lägenheten).	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2
Utförare ska minst 2 gånger per termin anordna aktivitet i form av utflykt t.ex. besök på konditori, utställning, teater m.m. ca tre timmar per tillfälle. Aktiviteten kan ske i grupp. Den enskilde står för sin egen kostnad	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2
Den enskildes behov av utevistelse ska tillgodoses.	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2
Den enskilde ska utifrån sin genomförandeplan, erbjudas utomhusaktiviteter minst tre gånger per vecka.	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2

Arbete med diplomerat vårdhundsekipage

Vård- och omsorgsboende som ingår i LOV och som väljer att erbjuda träning med diplomerad vårdhund kan anmäla detta till HVK och då få viss ersättning.

För ett vård- och omsorgsboende med

ca 80 platser, där vårdhundsekipaget arbetar heltid erhålls	30 000 kr/år
ca 40 platser, där vårdhundsekipaget arbetar halvtid erhålls	15 000 kr/år
ca 20 platser, där vårdhundsekipaget arbetar 10 tim/vecka erhålls	8 000 kr/år

4.3.6 Tilläggstjänster

Utöver de insatser och den omfattning som ryms inom biståndsbeslutet om vård- och omsorgsboende har utföraren rätt att inom vissa ramar erbjuda tilläggstjänster till omsorgstagaren. Med tilläggstjänster avses sådana tjänster som inte omfattas av biståndsbeslutet. Tilläggstjänster får inte vara ett villkor för att den enskilde ska kunna välja utföraren. Tilläggstjänster betalas av den enskilde.

Ska-krav	Kontrollpunkter	Vid brist
Tilläggstjänster som erbjuds den enskilde, och för vilken särskild avgift tas ut, ska i förväg godkännas av Uppsala kommun	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2
Om utförare erbjuder en tilläggstjänst ska utföraren skriftligen beskriva för den enskilde vad som ingår i biståndsbeslutet och vad som utgör tilläggstjänsten	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2
En tilläggstjänst ska alltid faktureras direkt av utföraren till den enskilde.	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2

4.3.7 Hantering av privata medel/Fakturadebitering

Rutin för hantering av kontanta medel finns i utförarens ledningssystem.

Ska-krav	Kontrollpunkter	Vid brist
Utförare ska ha dokumenterade rutiner för hantering av den enskildes privata medel	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2
Den enskildes fakturor ska kunna betalas elektroniskt, eller via girering	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2

4.3.8 Tillgänglighet

Rutin för tillgänglighet finns i utförarens ledningssystem. Med tillgänglighet avses utförarens kommunikation och information om sin verksamhet och hur förmedling med brukare, anhöriga och andra berörda går till. Det avser även hur besöken och hjälpen organiseras, så att stöd ges vid rätt tillfälle, på rätt plats och av rätt personal i största möjligast mån. Tillgänglighet avser även utförarens anpassade kommunikation utifrån den enskildes behov.

Ska-krav	Kontrollpunkter	Vid brist
Utförare ska tillgodose att det finns möjlighet till alternativ kommunikation vid behov, ex. vid afasi, syn- och hörselnedsättningar etc.	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2
Utförare ska tillgodose att finsktalande personer kan kommunicera på hemspråket	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2
Utförare ska se till att hjälp ges med kommunikation vid tal-, syn- och hörselnedsättningar, samt att auktoriserad tolk finns att tillgå vid behov	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2
Utförare ska till den enskilde lämna information om kontaktvägar inom företaget	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2
Vid behov ska personal följa med den enskilde till t ex läkare/tandläkare	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2
Utförare ska garantera att varje person har en kontaktman/ kontaktperson och att den enskilde har möjlighet att byta kontaktperson	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2
Utföraren ska aktivt verka för att kunna erbjuda kontaktperson som talar individens modersmål	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2

4.4 Hälso- och sjukvård samt rehabilitering

4.4.1 Utförande av hälso- och sjukvårdsinsatser samt rehabilitering

Rutin för förebyggande arbete finns i utförarens ledningssystem. Utförare förväntas hålla sig à jour med hur sjukdomar och skador kan förebyggas och arbeta utifrån forskning och beprövad erfarenhet. Allt hälsorelaterat arbete utgår från den enskildes individuella resurser och motivation.

Rutin för rehabiliterande och funktionsuppehållande arbetssätt finns i utförarens ledningssystem. All personal som arbetar med den enskilde och dess anhöriga förväntas ha ett rehabiliterande och funktionsuppehållande förhållnings- och arbetssätt, som förmedlar och tillvaratar den enskildes resurser. Detta bidrar till den enskildes förutsättningar att leva sitt liv med så hög grad av livskvalitet, hälsa och oberoende som möjligt. Målfokusering och den enskildes delaktighet är avgörande framgångsfaktorer för att uppnå detta.

Rutin för specifik omvårdnad finns i utförarens ledningssystem. Utföraren förväntas bedriva specifik omvårdnad med hög kvalitet så att det medicinska omhändertagandet, krav på hög patientsäkerhet och god vård tillgodoses. Med specifik omvårdnad menas arbetsuppgifter som leds av sjuksköterskan.

Ska-krav	Kontrollpunkter	Vid brist
Vård, omsorg och rehabilitering ska ges till den enskilde i samordnat teamarbete med tydlig ansvarsfördelning	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2
All personal ska ha ett rehabiliterande och funktions-uppehållande förhållnings- och arbetssätt såväl dag som natt	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2
Stöd och handledning i rehabiliterande arbetssätt ska ges till personalen och ingå i det dagliga arbetet	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2
Dokumenterade rutiner ska finnas för vårdkedjans olika funktioner, såväl gentemot interna som externa aktörer	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2
Omvårdnad i livets slut ska ske med värdighet och respekt, rutin ska finnas	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2
Verksamheten ska vara ansluten till, och registrera i de nationella kvalitetsregister som beställaren beslutat om, samt koppla resultaten till aktivt kvalitetsutvecklingsarbete	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2
Palliativt ombud, sjuksköterska, som genomgått landstingets i Uppsala län utbildning för uppdraget, ska finnas	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2

Ska-krav	Kontrollpunkter	Vid brist
Legitimerade arbetsterapeut, sjukgymnast och sjuksköterska ska ansvara för att, utifrån den enskildes behov, förskriva individuella hjälpmedel	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2
Utförare ska ansvara för att HSL-personal ska ha SITHS-kort och vara registrerad i HSA-katalogen, som Uppsala kommun ansvarar för	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2
Utförare ska ansvara för att legitimerad personal får genomgå Uppsala kommuns utbildning för förskrivningsrätt av individuella hjälpmedel	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2
Sjuksköterska ska ha förskrivningsrätt för inkontinenshjälpmedel och behandlande madrasser	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2
Utförare ska följa och informera om det subventionerade tandvårdsstödet, samt utfärda intygsunderlag	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2

4.4.2 Hälso- och sjukvårdsdokumentation

Rutin för hälso- och sjukvårdsdokumentation finns i utförarens ledningssystem. Dokumentationen är beviset på den vård som planerats och genomförts samt på de effekter som uppnåtts av insatsen och vården av den enskilde. Dokumentationen struktureras och beskrivs av utförarens legitimerade personal i en sammanhållen omvårdnads- eller rehabiliteringsprocess. Detta innebär att problem identifieras, bedöms och åtgärdas samt slutligen utvärderas. Innehållet i dokumentationen beskriver individuellt planerad vård för att garantera kontinuitet och säkerhet för den enskilde. En av förutsättningarna för att den enskilde ska hjälpas och vårdas utifrån ett rehabiliterande synsätt är att professionerna i teamet, inklusive omvårdnadspersonal, samverkar. Detta framgår i samtliga professioners dokumentation.

Ska-krav	Kontrollpunkter	Vid brist
Utförare ska upprätta dokumentation enligt hälso- och sjukvårdslagen och patientdatalagen	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2
Utförare ska dokumentera samtliga insatser inom hälso- och sjukvård inklusive rehabilitering	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2
Utförares legitimerade personal ska dokumentera enligt sammanhållen omvårdnads- och rehabiliteringsprocess	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2
Utförare ska systematiskt utvärdera effekten av omvårdnads- och rehabiliteringsåtgärder	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2

Ska-krav	Kontrollpunkter	Vid brist
Utförare ska följa kommunens arkivreglemente och se till att alla inkommande, utgående och upprättade handlingar i verksamheten förvaras på ett betryggande sätt	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2

5. Avtal

5.1 Allmänna avtalsvillkor

Uppsala kommun kan när som helst välja att upphöra med valfrihetssystemet. Om så sker kommer utförare att informeras och avtal avslutas inom 18-24 månader. Det utgår inte någon ersättning till utföraren för avtal som upphör att gälla i förtid.

Utföraren har genom löpande upphandling olika avtalstider. Äldrenämnden förbehåller sig rätten att utveckla/ändra i förutsättningar över tid. Ändrat innehåll i förfrågningsunderlaget innebär att nya avtal upprättas för alla utförare, oberoende av avtalstid. Vid förändring av förfrågningsunderlaget går information ut till angiven kontaktperson hos samtliga godkända utförare.

Om förfrågningsunderlag eller ersättning förändras och utförare ej kan acceptera de nya villkoren upphör godkännandet/avtalet efter 12 månader, från tidpunkten då detta meddelats Äldrenämnden. Avtalet upphör automatiskt, om Uppsala kommun inte har några personer boende på vård- och omsorgsboendet under ett års tid.

5.2 Kommersiella villkor

5.2.1 Ersättning

Ersättningen, som innefattar momskompensation, utgår per vårddygn i vård- och omsorgsboende. Ersättningen år 2013 framgår av nedanstående tabell:

Tabell 1 Ersättning per dygn

Typ av boende	Ersättning per dygn
Omvårdnadsboende	1 800 kr / dygn
Demensboende	1 900 kr / dygn

Om en person är frånvarande temporärt från vård- och omsorgsboendet utan att ha flyttat under längre sammanhängande period utgår full ersättning i längst 10 dagar. Ersättning erhålls åter när personen återkommer.

En lägenhet kan bebos av två personer varav båda har biståndsbeslut om vård- och omsorgsboende eller endast den ene har biståndsbeslut om vård- och omsorgsboende och den andre är medboende. Om den person som har biståndsbeslut flyttar eller avlider, ska

frågan om fortsatt boende för den medboende kommuniceras med kontorets för hälsa, vård och omsorg biståndshandläggare.

Vid parboende i lägenhet avsedd för en person utgår 175 procent av ersättningen.

Vid besök på landstingets vårdinrättningar och hos myndigheter har landstinget eller anlitad myndighet kostnadsansvar för tolk. I övrigt ska kostnader för tolk ersättas av den som initierat åtgärden

5.2.2 Prisjustering

Ersättningen ska vara fast från tidpunkten för avtalets tecknande fram till årets sista dag. Från och med 1 januari följande år justeras ersättningen årsvis och baseras på omsorgs-prisindex (OPI), (se cirkulärbilaga 09bil026.pdf, som publiceras av Sveriges Kommuner och Landsting).

Om en definitiv omräkningsfaktor finns publicerad ska den användas. Om endast en preliminär omräkningsfaktor finns publicerad ska denna användas fram till dess att en definitiv omräkningsfaktor publiceras. En retroaktiv avräkning ska göras av skillnaden mellan den preliminära och den definitiva omräkningsfaktorn så snart detta är möjligt.

Om SKL:s publicering av OPI upphör ska indexklausulen omförhandlas. Beställaren har rätt att omförhandla avtalet vart tredje år.

5.2.3 Betalningsvillkor

Betalning sker i SEK, 30 dagar efter godkänt utförande och fakturadatum.

Utföraren fakturerar per person, vårdform och månad. Faktura ska vara inkommen senast fem dagar efter månad för räkningens gällande. Alla månader är 30 dagar. Underlag för faktura ska vara avstämd med biståndshandläggare. I samband med månatlig fakturering ska skriftlig rapport lämnas om den enskildes namn, ålder och när insats påbörjats respektive avslutas. Uppgifter som alltid måste finnas på fakturan är plusgiro/bankgiro-nummer, organisationsnummer, fakturanummer/OCR, fakturanummer, fakturabelopp och referens. Den enskildes ålder avgör vilken fakturaadress till beställaren som gäller.

Fakturor gällande personer 65 år och över samt personer som fyller 65 år innevarande år ställs till:

Uppsala kommun
UPK 4200
Box 1023
751 40 Uppsala

Fakturor gällande personer yngre än 65 år, samt personer som inte fyller 65 år innevarande år ställs till:

Uppsala kommun
UPK 4100
Box 1023
751 40 Uppsala

Fakturerings-, expeditions- och påminnelseavgifter betalas ej. Vid fel adress returneras fakturan.

5.2.4 Dröjsmål med betalning

Dröjsmålsränta utgår enligt gällande räntelag. Dröjsmålsränta understigande 300 SEK debiteras ej.

5.2.5 Beställarens kostnadsansvar

Beställaren har kostnadsansvar för individuella tekniska hjälpmedel.

5.2.6 Utförarens kostnadsansvar

Utföraren har betalningsansvar för utskrivningsklara och ansvarar för att personer som är utskrivningsklara från sjukhus kan återvända till vård- och omsorgsboendet.

Utföraren har kostnadsansvar för inkontinensartiklar.

Utföraren har kostnadsansvar för nödvändiga sjuktransporter av den enskilde. För bårtransporter av avlidna har dödsboet kostnadsansvar.

Utföraren ansvarar för att tillhandahålla ett bassortiment av förbrukningsartiklar, såsom toalett- och hushållspapper, rengörings- och tvättmedel, servetter och lågenergilampor mm.

Utföraren ska bekosta transport av läkemedel till vård- och omsorgsboendet.

5.2.7 Den enskildes kostnadsansvar

Den enskilde betalar själv för sina individuellt förskrivna läkemedel. Övriga läkemedelskostnader ansvarar landstinget för.

Den enskilde betalar för användning av förbrukningsartiklar ur det bassortiment som utföraren ansvarar för att tillhandahålla, dock max vad som ingår i den enskildes förbehållsbelopp. Avgift på maximalt 120 kr får debiteras den enskilde månadsvis. Om utföraren tillhandahåller sänglinne, bad- och handdukar inklusive tvätt och den enskilde väljer detta paket får en avgift av maximalt 98 kr per månad tas ut. Beloppen avser 2012 och ändras fortsättningsvis med koppling till årliga förändringar av prisbasbeloppet.

Den enskilde betalar för eventuella tilläggstjänster.

5.3 Ansvar och villkor för samarbete mellan parterna

5.3.1 Överlåtelse av rättigheter och skyldigheter

Uppsala kommun tecknar avtal med en utförare som ansöker om godkännande och som uppfyller samtliga ställda ska-krav. Om utförare byter juridisk person ska ny ansökan lämnas, nytt godkännande prövas och nytt avtal tecknas.

5.3.2 Informationsskyldighet

Utföraren ska genast informera beställaren om händelse av något slag inträffar som kan komma att påverka fullgörandet av detta avtal.

5.3.3 Ansvarsförsäkring

Utföraren ansvarar för att kostnader kring uppkomna skador inte påverkar den enskilde eller äldrenämnd.

Ska-krav	Kontrollpunkter	Vid brist
Utförare ska se till att den enskilde och äldrenämnden hålls skadelös för skada orsakad genom fel eller försummelse av personal anställd hos utföraren	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2
Utföraren ska ha ansvarsförsäkring	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2

5.3.4 Force majeure

Force majeure såsom krig, omfattande arbetskonflikt, blockad, eldsvåda, miljökatastrof eller annan omständighet som parterna inte råder över och som förhindrar part att fullgöra sina avtalsenliga skyldigheter befriar således part att fullgöra dessa skyldigheter. Motparten ska omedelbart skriftligen underrättas om det föreligger omständigheter som kan föranleda tillämpning av denna bestämmelse.

5.3.5 Skadestånd och viten

Utförare garanterar fullgörande enligt de villkor som anges i detta förfrågningsunderlag. I händelse av förändringar i utförares verksamhet, vilka försvårar eller omöjliggör fullgörande av åtagande, åvilar det utförare att ersätta äldrenämnden eventuella merkostnader. Utföraren förbinder sig att omedelbart rätta till iakttagna fel och brister i sin verksamhet.

Ska-krav	Kontrollpunkter	Vid brist
Utförare ska i förhållande till beställaren svara för skadestånd som beställaren, på grund av vållande hos utföraren eller personal som denne svarar för, kan komma att förpliktigas utge till tredje man.	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2

5.3.6 Hävning

Om någon av parterna, utförare eller beställare, väsentligt skulle brista i fullgörande av avtal och rättelse inte sker utan dröjsmål efter erinran, har motparten rätt att häva avtalet med omedelbar verkan.

Äldrenämnden har även rätt att häva avtalet om utföraren försätts i konkurs, likvidation eller ytterst är på sådant obestånd att företaget inte förväntas kunna fullgöra sina skyldigheter. Äldrenämnden har även rätt att häva avtalet om utförare gjort sig skyldigt till allvarligt fel i yrkesutövningen eller dömts för brott avseende yrkesutövningen enligt lagakraftvunnen dom.

5.3.7 Tvistlösning, tillämplig lag

Tvist om tolkning eller tillämpning av avtalet och därmed sammanhängande rättsfrågor ska, om parterna inte kommer överens om annat, avgöras av svensk domstol vid beställarens hemort med tillämpning av svensk rätt. Utföraren får inte avbryta eller uppskjuta fullgörande av prestationer, som kommer att åvila utförare enligt avtal under åberopande av att tvisteförfarande påkallas eller pågår.

5.4 Avtalsuppföljning

5.4.1.1 Uppföljning av den utförda tjänsten

För att tydliggöra vikten av att utföraren levererar utlovad kvalitet krävs en aktiv uppföljning av gällande avtal. Utföraren ansvarar för egenkontroll genom systematisk och regelbunden uppföljning utifrån kvalitetsangivelser i gällande avtal. Beställaren har rätt till insyn för att kunna företa inspektion av verksamheten. För att kontrollera att utföraren levererar utlovad kvalitet utförs individ- och avtalsuppföljningar. Vid planerad avtalsuppföljning ska representanter för utföraren närvara. Uppföljning kan även ske utan föranmälan.

Vid avtalsuppföljningar ska utföraren kunna styrka att samtliga valda utvärderingsområden genomförs enligt avtal. Beställaren kan komma att begära in dokument som styrker att valda utvärderingsområden/mervärden utförs i enlighet med avtalet. Utföraren är skyldig att på eget initiativ informera beställaren om förändringar i verksamheten.

Metoder för uppföljning kan vara intervjuer, observationer, dokument- och journalgranskning m.m. Beställaren ska, förutsatt att den enskilde eller dennes företrädare medger det, har rätt att ta del av dokumentation som rör den enskildes vård och omsorg.

För att bedöma den kommunala verksamhetens ändamålsenlighet kan kommunens revisorer komma att granska externa utförare. Revisorerna granskar inte ekonomi, drifts- och affärsförhållanden utan snarare hur verksamheten bedrivs i förhållande till mål, beslut och avtal.

Ska-krav	Kontrollpunkter	Vid brist
Utförare ska bistå äldrenämnden med det underlag som krävs för uppföljning av att avtal och tillämpningsanvisningar efterlevs.	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2
Utförare ska informera beställaren varje tertial (april, augusti december) om verksamheten enligt angiven struktur för uppföljning	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2
Utförare ska låta kommunens revisioner få tillträde till nödvändiga uppgifter vid eventuell uppföljning	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2
Utförare ska delge beställaren förelägganden från myndigheter	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2
Utförare ska på förfrågan delge beställaren resultatet av sin egenkontroll	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2

Ska-krav	Kontrollpunkter	Vid brist
Om beställaren påtalar brister i verksamheten ska utföraren inom utsatt tid upprätta en åtgärdsplan, delge beställaren denna plan, samt inom av beställaren angiven tid, åtgärda bristerna	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2
Utförare ska vid anmodan lämna uppgifter vid screeningenkäter	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2
Utföraren ska efter anmodan skicka in de rutiner, policyer etc. som utföraren i sitt anbud har förbundit sig att ha. Dokumenten ska tillhandahållas utan kostnad och utan oskäligt dröjsmål	Uppföljning	Ansvar och sanktion enligt 5.4.1.2

5.4.1.2 Ansvar och sanktioner vid fel eller brister

Om en utförare uppvisar fel eller brister i sin verksamhet antingen vid ansökan eller vid uppföljning mot gällande ska-krav följs normalt en tillämpning av vad som framgår nedan.

Varning – ersättningsreducering – hävning av avtal.

I normalfallet utgår först en varning till utföraren. Med varning avses att utföraren får en tillsägelse att rätta till de fel eller brister som uppstått. Varningen följs upp genom att utföraren får lämna in en handlingsplan.

Om felet eller bristen är av större karaktär, eller om utföraren inte åtgärdar påtalade fel eller bister, aktualiseras ersättningsreducering. Ersättningsreducering innebär att ersättningen reduceras från ett visst datum med 10 procent.

Ersättningsreduceringen gäller fram till dess att felet eller bristen är åtgärdad, alternativt till dess att beställaren bedömer att utföraren inte klarar av att åtgärda fel eller brister. I detta fall kan hävning av avtal ske.

Hävning av avtalet sker när en utförare allvarligt brustit i sitt åtagande, inte uppfyllt ställda krav, alternativt att utförare inte åtgärdat påtalade brister i verksamheten och genom detta åsamkat skada på god och säker vård.

Vidare har äldrenämnden rätt att direkt häva avtalet med utföraren när ett fel eller en brist är så omfattande eller när flera fel och brister sammantaget inneburit att kravet på god och säker vård åsidosatts.

6. Bilageförteckning

Bilaga 1 Intyg/sanningsförsäkran
Bilaga 2 Övergripande verksamheter
Bilaga 3 Täthetsschema
Bilaga 4 IT-system
(Bilaga 5 Ansökningsformulär vård- och omsorgsboende. Erhålls på begäran)

FÖRVALTNINGSRÄTTEN
I UPPSALA

DOM
2014-06-26
Meddelad i
Uppsala

Mål nr
5620-13
Enhet 2

UPPSALA KOMMUNSTYRELSE
Ink. 2014 -10- 20
Diarienr. KSN-2014-1294
31 Aktbil. 67

KLAGANDE
Börje Hallberg
Ångkvarnsgatan 4
753 08 Uppsala

MOTPART
Uppsala kommun
753 75 Uppsala

ÖVERKLAGAT BESLUT
Äldrenämndens beslut den 2 oktober 2013, § 169

SAKEN
Laglighetsprövning enligt kommunallagen (1991:900)

DOMSLUT

Förvaltningsrätten upphäver Äldrenämnden i Uppsalas beslut den 2 oktober 2013, § 169.

BAKGRUND OCH YRKANDEN

Äldrenämnden i Uppsala kommun beslutade den 2 oktober 2013 bl.a. att införa LOV, dvs. lagen (2008:962) om valfrihetssystem, i särskilt boende.

Börje Hallberg yrkar att beslutet ska upphävas och anför som skäl bl.a. följande. Beslutet att inför LOV för särskilt boende innebär att kommunen överlämnar vården av den kommunala angelägenheten, särskilt boende enligt socialtjänstlagen, till en privat utförare. Av 3 kap. 16 § kommunallagen framgår att kommunen får efter beslut av *fullmäktige* lämna över vården av en kommunal angelägenhet, för vars handhavande särskild ordning inte föreskrivits, till ett aktiebolag, ett handelsbolag, en ekonomisk förening, en ideell förening eller en enskild individ. I förarbetena till lagen

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 1853	Kungsgatan 49	018-16 73 00	018-16 73 43	måndag – fredag
751 48 Uppsala		E-post: forvaltningsratteniuppsala@dom.se		08:00-16:00

om valfrihetssystem uttalas att den upphandlande myndigheten kan välja att införa ett valfrihetssystem enligt kriterierna i LOV, eller upphandla tjänsterna enligt lagen (2007:1091) om offentlig upphandling, LOU. Den upphandlande myndigheten får anses ha tillämpat LOV när *fullmäktige* beslutat att införa ett valfrihetssystem och annonserat valfrihetssystemet på den nationella webbplatsen (prop. 2008/09:29 s. 55). Av 3 kap. 9 § första stycket kommunallagen framgår att *fullmäktige* ska fatta beslut om mål och riktlinjer för verksamheten. Att besluta om att konkurrensutsätta boendeformen särskilt boende är ett beslut av principiell beskaffenhet som avser hur och i vilken form kommunen vill bedriva sin verksamhet särskilt boende. Äldrenämnden har således överskridit sin befogenhet när den fattat beslutet att konkurrensutsätta boendeformen särskilt boende. Beslutet kan inte heller anses ha tillkommit i laga ordning, då det rätteligen skulle ha fattats av fullmäktige.

Uppsala kommun genom äldrenämnden (nämnden) bestrider bifall till överklagandet och anför bl.a. följande. Enligt nämnden är själva ställningstagandet *att* kommunala verksamheter ska konkurrensutsättas ett beslut som bör fattas av kommunfullmäktige. Efter förslag från kommunstyrelsen fastställer kommunfullmäktige årligen inriktningen av verksamheten, med inriktningsmål och ekonomiska prioriteringar för kommande fyraårsperiod i Inriktning, Verksamhet, Ekonomi (IVE). Nämnden anser att kommunfullmäktige i och med fastställandet av IVE, har fattat ett sådant principiellt beslut som medför att äldrenämnden varit oförhindrad att införa valfrihetssystem för särskilt boende.

Nämnden hänvisar till vad som anges i IVE:n under nedanstående rubriker och redovisar bl.a. följande.

"Uppdragsnämndernas ansvar
Kommunfullmäktige ger uppdragsnämnderna årliga uppdrag och fyraåriga inriktningsmål. Nämnderna omvandlar dessa via sina uppdragsplaner och i en

uppdragsprocess till avtal med kommunens produktionsverksamhet eller via konkurrensutsättning med interna och externa verksamheter.

I sin uppdragsplan anger nämnden vilka politiska beslut som måste tas för att verkställa fullmäktiges uppdrag och för att nå den utveckling man önskar, samt den ambitionsnivå nämnden har utifrån disponibelt ekonomiskt utrymme. Det är sedan mot denna uppdragsplan som nämnden gör sin avstämning och uppföljning.

Fullmäktiges styrning med inriktningsmål kräver att nämnderna formulerar tydliga effektmål med mätbara indikatorer direkt kopplade till respektive inriktningsmål. Det är genom nämndernas uppföljning av sina effektmål och KS analys av helheten som fullmäktige kan se resultatet av inriktningsmålen.

Uppdragsnämnderna tecknar avtal med producenterna. I avtalet klargöras hur återrapportering och uppföljning går till. Ett systematiskt uppföljningsarbete är en förutsättning för att nämnderna ska veta i vilken mån avtalen uppfylls och vilken effekt som uppnåtts i förhållande till den ambitionsnivå som angivits i uppdragsplanen." (s. 8)

"Effektivisering och fler välfärdsproducenter
Utmanarrätten (2007) och lagen om valfrihetssystem (2008) är införda i Uppsala kommun och integrerade verktyg i kommunens verksamheter. Uppdragsnämnderna arbetar med konkurrensplaner i syfte att löpande utveckla valfriheten och erbjuda de mest optimala verksamheterna för medborgarnas behov." .../..."En allt större del av kommunens verksamheter har öppnats för en mångfald av leverantörer och utförare. Mindre och medelstora företag spelar en allt större roll i att tillhandahålla välfärd och service, vilket ökar mångfalden och valfriheten samt stärker näringslivet och den ideella sektorn. Kommunens arbete med att utveckla välfärden blir i ökad utsträckning att formulera krav på tjänsterna, följa upp kvaliteten samt att tydliggöra olika leverantörers serviceinnehåll för invånarna." (s. 24-25)

"Utvecklingsförutsättningar
I Uppsala är möjligheterna för människor att själva bestämma över sin vård och omsorg stor. Genom valfrihet och egenmakt ökar möjligheterna för människor att vara delaktiga och ha ett avgörande inflytande över det stöd de får från kommunen. I takt med att allt fler själva väljer sina utförare skiftar kommunens ansvar ifrån att förse människor med stöd till att säkerställa att det finns tydliga system för att följa upp, samordna och kvalitetssäkra tjänster." (s. 42)

Nämnden hänvisar till att kommunfullmäktige utifrån ovanstående bl.a. beslutat om följande inriktningsmål.

"3. Kommunal service är konkurrensutsatt där så är möjligt för att öka kreativiteten, kvaliteten och effektiviteten." (s. 27)

"1. Valfrihet och mångfald tillgodoser äldres önskemål när det gäller service och boende" (s. 46)

Nämnden anger vidare bl.a. följande. Äldrenämnden är en s.k. uppdragsnämnd och har, utifrån kommunfullmäktiges uppdrag, beslutat om en uppdragsplan, senast i augusti 2013. I uppdragsplanen har nämnden, utifrån inriktningsmålen i IVE:n, beslutat om effektmål, indikator, målvärde och uppföljning. Mot denna bakgrund är det nämndens uppfattning att kommunfullmäktige, genom beslut i IVE, gjort tydligt att kommunala verksamheter i den mån det är möjligt ska konkurrensutsättas. Nämnden har således, genom beslutet om att införa valfrihetssystem avseende särskilt boende, agerat inom ramarna för det handlingsutrymme som kommunfullmäktige bestämt. Denna uppfattning går även i linje med praxis (jfr dom från Kammarrätten i Sundsvall den 2 juli 2013 i mål nr 2462-12). Det överklagade beslutet har fattats i enlighet med gällande lagstiftning och det finns därför inte förutsättningar för att upphäva beslutet.

DOMSKÄL

Enligt 10 kap. 8 § kommunallagen ska ett överklagat beslut upphävas bl.a. om det organ som har fattat beslutet har överskridit sina befogenheter (p. 3) eller beslutet strider mot lag eller annan författning (p. 4).

Börje Hallberg gör gällande att äldrenämndens beslut att införa LOV för särskilt boende är olagligt då ett sådant beslut rätteligen ska fattats av kommunfullmäktige enligt 3 kap. 9 § kommunallagen och att nämnden därmed har överskridit sin befogenhet.

Uppsala kommun hävdar att kommunfullmäktige genom beslut i Inriktning, Verksamhet, Ekonomi (IVE) har fattat ett sådant principiellt beslut som medför att äldrenämnden varit oförhindrad att införa valfrihetssystem för särskilt boende.

Enligt 3 kap. 9 § kommunallagen beslutar fullmäktige i ärenden av

principiell beskaffenhet eller annars av större vikt för kommunen enligt vad som anges i nio punkter, däribland mål och riktlinjer för verksamheten. Uppräkningen är inte uttömmande. I förarbetsuttalande (prop. 1990/91:117 s. 157) anges att fullmäktiges beslutskompetens i huvudsak gäller beslut av mera grundläggande natur eller av mera generell räckvidd, där det politiska momentet, allmänt sett, är dominerande. Enligt 3 kap. 10 § får fullmäktige uppdra åt en nämnd att i fullmäktiges ställe besluta i ett visst ärende eller en viss grupp av ärenden. Ärenden som anges i 3 kap. 9 § eller som enligt lag eller annan författning ska avgöras av fullmäktige får dock inte delegeras till nämnderna.

Kommunfullmäktige i Uppsala kommun har i juni 2013 antagit IVE för 2014 – 2017. I dokumentet redogörs inledningsvis för Uppsala kommuns styrmodell. Av vad som där sägs framgår bl.a. följande. Uppdragsnämnderna utgår från kommunfullmäktiges ekonomiska ramar, verksamhetsinriktning och inriktningsmål. Deras ansvar är att utifrån vardera nämndens ansvarsområde besluta hur medborgarnas behov ska tillgodoses samt planera för hur de inom aktuell fyraårsperiod ska kunna uppfylla kommunfullmäktiges inriktningsmål. Inriktningsmålen gäller i tillämpliga delar alla verksamheter. Uppdragsnämnderna upprättar uppdragsplaner med beskrivning av vilken effekt nämnden planerar ha uppnått i förhållande till inriktningsmålen, så kallade effektmål. Uppdragsplanerna ligger sedan till grund för de upphandlingar alternativt interna avtal om kvantitet, kvalitet och pris som tecknas med producenter av tjänsterna/servicen/materialet. --- Modellen innebär att den politiska styrningen av verksamhetens inriktning i Uppsala kommun sker från kommunfullmäktige via uppdragsnämnderna till produktionen.

I IVE:n under kapitel 6.1 Politisk ledning och gemensam verksamhet har kommunfullmäktige beslutat om ett antal inriktningsmål och uppdrag. Som inriktningsmål 3 anges Kommunal service är konkurrensutsatt där så är

möjligt för att öka kreativiteten, kvaliteten och effektiviteten. Under Uppdrag, övriga beslut har kommunfullmäktige beslutat bl.a. att anta inriktningsmål och uppdrag för kommunens verksamhetsområden enligt kapitel 6 (3). I kapitel 6.5 Vård och omsorg anges som inriktningsmål 1 Valfrihet och mångfald tillgodoser äldres önskemål när det gäller service och boende.

Förvaltningsrätten gör följande bedömning.

Frågor om att konkurrensutsätta kommunala verksamheter är enligt förvaltningsrättens mening av principiell beskaffenhet och större vikt för kommunen och ska därför enligt 3 kap. 9 § kommunallagen fattas av fullmäktige. Uttalande i förarbetena till lagen om valfrihetssystem (prop. 2008/09:29 s. 55) ger även stöd för att det är fullmäktige som ska fatta beslut om införande av denna lag. I IVE:n anges att "Utmanarrätten (2007) och lagen om valfrihetssystem (2008) är införda i Uppsala kommun och integrerade verktyg i kommunens verksamheter." Något tidigare beslut om att införa valfrihetssystem enligt LOV i kommunala verksamheter har inte såvitt framkommit i målet fattats av kommunfullmäktige. De av kommunfullmäktige ovan nämnda beslutade inriktningsmålen – att kommunal service är konkurrensutsatt där så är möjligt (3) och att valfrihet och mångfald tillgodoser äldres önskemål när det gäller service och boende (1) – är allmänt formulerade viljeyttringar och är inte att jämställa med beslut om att införa valfrihetssystem enligt LOV för särskilt boende eller att dra upp tydliga ramar för ett sådant beslut för äldrenämnden att verkställa. Enligt förvaltningsrättens mening har det överklagade beslutet därmed fattats i strid med 3 kap. 9 § kommunallagen och äldrenämnden har således överskridit sina befogenheter. Överklagandet ska därför bifallas och beslutet upphävas.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga (DV 3109/1A)

Leif Gäverth

lagman

I avgörandet har även de särskilda ledamöterna Eila Atilius och Fredrik Cederblom deltagit.

Målet har handlagts av Karin Palmqvist.

SVERIGES DOMSTOLAR

Bilaga

HUR MAN ÖVERKLAGAR - PRÖVNINGSTILLSTÅND

Den som vill överklaga förvaltningsrättens beslut ska skriva till Kammarrätten i Stockholm. **Skrivelsen ska dock skickas eller lämnas till förvaltningsrätten.**

För att kammarrätten ska kunna ta upp Ert överklagande måste Er skrivelse ha kommit in till förvaltningsrätten **inom tre veckor** från den dag då Ni fick del av domen/beslutet. Om beslutet har meddelats vid en muntlig förhandling, eller det vid en sådan förhandling har angetts när beslutet kommer att meddelas, ska dock överklagandet ha kommit in inom tre veckor från den dag domstolens beslut meddelades. Om sista dagen för överklagande infaller på lördag, söndag eller helgdag, midsommarafton, julafton eller nyårsafton räcker det att besvärshandlingen kommer in nästa vardag.

Om klaganden är en part som företräder det allmänna, ska överklagandet alltid ha kommit in inom tre veckor från den dag beslut meddelades.

För att ett överklagande ska kunna tas upp i kammarrätten fordras att **prövningstillstånd** meddelas. Kammarrätten lämnar prövningstillstånd om

1. det finns anledning att betvivla riktigheten av det slut som förvaltningsrätten har kommit till,
2. det inte utan att sådant tillstånd meddelas går att bedöma riktigheten av det slut som förvaltningsrätten har kommit till,
3. det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av högre rätt, eller
4. det annars finns synnerliga skäl att pröva överklagandet.

Om prövningstillstånd inte meddelas står förvaltningsrättens beslut fast. Det är därför viktigt att det klart och tydligt framgår av överklagandet till kammarrätten varför man anser att prövningstillstånd bör meddelas.

Skrivelsen med överklagande ska innehålla

1. Klagandens person-/organisationsnummer, postadress, e-postadress och telefonnummer till bostaden och mobiltelefon. Adress och telefonnummer till klagandens arbetsplats ska också anges samt eventuell annan adress där klaganden kan nås för delgivning. Om dessa uppgifter har lämnats tidigare i målet – och om de fortfarande är aktuella – behöver de inte uppges igen. Om klaganden anlitar ombud, ska ombudets namn, postadress, e-postadress, telefonnummer till arbetsplatsen och mobiltelefonnummer anges. Om någon person- eller adressuppgift ändras, ska ändringen utan dröjsmål anmälas till kammarrätten.
2. den dom/beslut som överklagas med uppgift om förvaltningsrättens namn, målnummer samt dagen för beslutet,
3. de skäl som klaganden anger till stöd för en begäran om prövningstillstånd,
4. den ändring av förvaltningsrättens dom/beslut som klaganden vill få till stånd,
5. de bevis som klaganden vill åberopa och vad han/hon vill styrka med varje särskilt bevis.

Adressen till förvaltningsrätten framgår av domen/beslutet.

DV 3109/1A • 2013-06 • Producerat av Domstolsverket